

บริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยาย

ในฐานะประเทศในอาณานิคม สิงคโปร์ อียิปต์ และโรดีเซียได้ต่างเผชิญกับสภาพของการสูญเสียอิสรภาพทางการเมือง* บรรดาผู้นำของแต่ละประเทศเป็นเพียงหุ่นเชิดของอังกฤษ ไม่มีสิทธิในการปกครองประเทศของตนเองอย่างแท้จริง เนื่องจากอำนาจในการบริหารประเทศตกอยู่ที่อังกฤษแต่เพียงฝ่ายเดียว อังกฤษได้รับผลประโยชน์จากสิงคโปร์ อียิปต์ และโรดีเซียได้อย่างมากมาย โดยที่ประเทศทั้งสามกลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของอังกฤษ สถานภาพของเจ้าอาณานิคมช่วยให้อังกฤษกลายเป็นประเทศมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ประเทศหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การยึดครองดินแดนของอังกฤษก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆมากมายแก่ประเทศในอาณานิคม รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะผู้หญิงที่อยู่ในชนชั้นล่าง¹ วัฒนธรรมของตะวันตกที่มาพร้อมกับพวกผิวขาวได้ลดทอนหรือทำลายความขลังของวชुकคำพูดขูดเคิม ที่เป็นรากเหง้าของประเทศทั้งสามลงไป และเกิดวัฒนธรรมตะวันตกขึ้นในกลุ่มประเทศดังกล่าว ผู้หญิงในชนชั้นล่างของอียิปต์และโรดีเซียได้หันมายึดอาชีพโสเภณีเพื่อหลีกเลี่ยงความยากจน และเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ทันสมัยเหมือนอย่างตะวันตก ลูกค้าของพวกเธอมีได้จำกัดเฉพาะผู้ชายชาติเดียวกันเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ชายตะวันตกอีกด้วย แนวคิดในเรื่องความทันสมัยของตะวันตกยังก่อให้เกิดการลดทอนความน่าเชื่อถือในเรื่องสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมของสิงคโปร์อีกด้วย**

* ปัจจุบันโรดีเซียได้มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐซิมบับเว จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนวนิยายพบว่าอยู่ในช่วงที่สาธารณรัฐซิมบับเวยังคงมีชื่อว่าโรดีเซียได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ชื่อโรดีเซียได้แทนชื่อ สาธารณรัฐซิมบับเวเมื่อก้าวถึงเหตุการณ์ในเรื่อง และในบริบทที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย

¹ ผู้วิจัยแบ่งชนชั้นของตัวละครในนวนิยายทั้งสามเรื่อง โดยอาศัยเกณฑ์ (criteria) ทางฐานะครอบครัวหรือสกุล หรือฐานะทางสังคมเป็นเครื่องกำหนดสถานภาพของตัวละคร ดังนั้นชนชั้นของตัวละครในนวนิยายทั้งสามเรื่องจึงถูกแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับแรก ได้แก่ ชนชั้นผู้ดีมีสกุลสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ระดับที่สอง ได้แก่ ชนชั้นธรรมดาหรือชนชั้นกลางที่ไม่มีความเกี่ยวข้องทางครอบครัวกับศักดิ์ตระกูลสูงๆ และระดับที่สาม ได้แก่ ชนชั้นต่ำหรือชนชั้นล่างที่หาเลี้ยงชีพพอประทังชีวิตไปวันๆ และไม่ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในสังคม โปรดอ่าน จรูญ สุภาพ, *ทฤษฎีการเมือง* (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 25.

** วัฒนธรรมจีนดั้งเดิมให้ความสำคัญแก่ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนานิกายมหายาน คนสิงคโปร์เชื้อสายจีนมิได้แบ่งแยกการนับถือศาสนาและลัทธิต่างๆออกจากกันโดยเด็ดขาด แต่นำหลักคำสอนของลัทธิทั้งสองและพุทธศาสนานิกายมหายานมาเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันในชีวิตประจำวัน

การขาดเสถียรภาพทางการเมืองของสิงคโปร์ อียิปต์ และโรดเซียได้ เป็นที่มาของการต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเรียกร้องเอกราชกลับคืนมา กลุ่มผู้นำของแต่ละประเทศได้พยายามหาแนวทางในการเจรจาต่อรองกับอังกฤษ จากการศึกษาบริบททางการเมืองของประเทศทั้งสามพบว่าการดำเนินนโยบายเพื่อเรียกร้องอิสรภาพให้แก่ประเทศของตนเองนั้น กลุ่มผู้นำประเทศอาศัยอำนาจของระบอบปีศาจไปโดยมาเชื่อมโยงกับเรื่องการเมือง ดังนั้นผู้ชายจึงเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมือง ส่วนผู้หญิงมีบทบาทเป็นผู้ให้ความร่วมมือและการสนับสนุน ครั้นมองย้อนกลับมาสู่ระบบการปกครองในครอบครัว จะเห็นได้ว่า ผู้ชายยังคงมีบทบาทไม่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือในโลกสาธารณะผู้ชายเป็นผู้นำในการปกครองระดับประเทศ ภายในครอบครัวผู้ชายคือหัวหน้าของครอบครัว ทำหน้าที่ดูแลเรื่องปากท้องของสมาชิกในครอบครัว ผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ปรนนิบัติสามีและเลี้ยงดูลูก ในสังคมแบบชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงสิงคโปร์ต้องพึ่งพารายได้ของสามี ดูแลรับใช้สามีและปฏิบัติตามกฎของตระกูลฝ่ายสามีในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม ผู้หญิงอียิปต์ต้องทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี โดยการเชื่อฟังสามีตามบัญญัติของอิสลามในคัมภีร์มหาอัล-กุรอาน ส่วนผู้หญิงโซนาห์ก็ต้องยอมตกอยู่ในอำนาจของสามี ในฐานะที่ตนเองมีสถานภาพเป็นทรัพย์สินสมบัติของสามีหลังจากที่แต่งงานแล้ว ตามบัญญัติการครองเรือนในวัฒนธรรมโซนาห์ จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงดำรงอยู่ในพื้นที่ที่สังคมกำหนดให้

ในการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายทั้ง 3 เรื่อง คือ *The Bondmaid Woman at Point Zero* และ *Nervous Conditions* พบว่ามีช่วงเวลาในการเดินเรื่องไม่ห่างกันมากนัก กล่าวคือ เรื่อง *The Bondmaid* มีเหตุการณ์อยู่ในช่วงเวลาของทศวรรษ 1950 “There was a story, never properly pieced together, of a young woman who had died there under the most tragic circumstances, sometime in the middle 1950s, and was later seen in the vicinity by many people.”² ส่วนเรื่อง *Woman at Point Zero* มีการดำเนินเรื่องอยู่ในช่วงทศวรรษ 1970 “The year 1973 saw a new stage of my life; it also witnessed the birth of my novel *Firdaus, or Woman at Point Zero*.”³ และเรื่อง *Nervous Conditions* มีเหตุการณ์ของเรื่องอยู่ในช่วงทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 ตามเวลาที่เทมบูกล่าวไว้ในตอนเปิดเรื่อง “I was thirteen years old when my brother died. It happened in 1968.”⁴ รวมทั้งบทสัมภาษณ์ของแดนกาเรมกาทำยเล็มของนวนิยายเรื่องนี้ “Despite the time

² Catherine Lim, *The Bondmaid* (New York: Warner Books Edition, 1995), p. 1.

³ Nawal El Saadawi, *Woman at Point Zero*, (London: Zed Books, 1983), p. i.

⁴ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, (New York: Seal Press, 1989), p. 1.

period in which your novel occurs, the 1960s, ...”⁵ จะเห็นได้ว่านวนิยายทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวต่าง ก็เป็นผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของนักเขียนสตรีนอกระแสดั้งเดิม ซึ่งอยู่ในประเทศโลกที่สาม และเป็นประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก คือ ประเทศอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ยังมีความแตกต่างในด้านสถานภาพของประเทศทั้งสาม ในช่วงระยะเวลาที่เหตุการณ์ในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องเกิดขึ้น เรื่อง *The Bondmaid* มีระยะเวลาในการเดินเรื่องคาบเกี่ยวอยู่ระหว่างช่วงก่อนที่สิงคโปร์จะได้รับเอกราช จนถึงช่วงที่ได้รับเอกราชแล้ว คือในปี ค.ศ. 1959 ส่วนเรื่อง *Woman at Point Zero* มีระยะเวลาในการเดินเรื่องหลังจากที่อียิปต์ได้รับเอกราชแล้ว และเรื่อง *Nervous Conditions* มีระยะเวลาในการเดินเรื่องในช่วงที่โรดีเซียได้ยังไม่ได้รับเอกราช

ในบทนี้ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นว่า บริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมทั้งสามเรื่อง

2.1 บริบททางการเมืองใน *The Bondmaid*

2.1.1 สิงคโปร์กับนโยบายปกครองประเทศของเจ้าอาณานิคม

ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ในนวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* จะอยู่ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1950 แต่แท้จริงแล้วมันย้อนกลับไปในยุคอาณานิคมของอังกฤษ ในเวลานั้นสิงคโปร์ยังคงตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษโดยรวมอยู่กับเกาะปีนัง พร้อมด้วยมณฑลเวลเลสลีย์ และมะละกา สิงคโปร์มีรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศ แต่ไม่สามารถออกกฎหมายใดๆได้ ถ้าหากไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาอังกฤษ ถึงแม้ว่านายเดวิด มาร์แชล (David Marshall) นายกรัฐมนตรีคนแรกของสิงคโปร์จะได้เรียกร้องอิสรภาพจากอังกฤษให้แก่สิงคโปร์ในค.ศ.1955แล้วก็ตาม แต่อังกฤษก็ไม่มีเจตนาที่จะปล่อยให้สิงคโปร์มีอำนาจในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ในเวลาต่อมา ลิม ยิว ฮอค (Lim Yew Hock) ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะรัฐมนตรีก็พยายามเรียกร้องอิสรภาพจากอังกฤษในค.ศ.1957อีกเช่นเดียวกัน แต่ปรากฏว่าอังกฤษยังคงมีอำนาจทางทหารและควบคุมกิจการภายนอกประเทศของสิงคโปร์ อย่างไรก็ตาม นโยบายบริหารของรัฐต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของสาธารณชน และหนังสือพิมพ์ของชาวพื้นเมืองในอาณานิคม⁶ ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่าการที่คนสิงคโปร์เชื้อสายจีนยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นจีนดั้งเดิมเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เป็นเพราะนโยบายของ

⁵ Ibid., p. 205.

⁶ เพ็ญศรี กาญจนมัย, *ประวัติศาสตร์ทั่วไปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*, (ม.ป.ท., 2523), หน้า 130.

ประเทศที่ผ่านความเห็นชอบของพลเมืองในประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวสิงคโปร์เชื้อสายจีน
นั่นเอง

2.1.2 ระบบการปกครองภายในประเทศ

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* พบว่า ผู้แต่งไม่ได้เน้นหนักในเรื่องของระบบ
การเมืองและการปกครองในระดับประเทศ แต่กลับมุ่งเน้นไปที่ระบบการปกครองในครอบครัว
โดยผู้เป็นพ่อทำหน้าที่ปกครองดูแลคนในครอบครัว ส่วนผู้เป็นแม่ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี เมื่อเรา
ลองเปรียบเทียบระบบการปกครองในระดับประเทศกับในระดับครอบครัวจะเห็นได้ว่าการ
ปกครองทั้งสองระดับในสิงคโปร์อาศัยอำนาจแบบปิตาธิปไตยที่มีพื้นฐานมาจากลัทธิขงจื้อ ลัทธินี้
ถือว่าเรื่องการปกครองบ้านเมืองและครอบครัวเป็นเรื่องของผู้ชาย ผู้ทำหน้าที่ปกครองเสนอ
กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อเป็นกลไกในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งอำนาจของตน ผู้อยู่ใต้ปกครองจะถูกครอบงำ
โดยอำนาจของชนชั้นปกครอง ขอมรับสภาพที่เป็นอยู่อย่างว่าง่าย มีสถานภาพที่ต่ำกว่า เมื่อ
การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปกครองและเป็นเรื่องของผู้ชาย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า “การเมืองเป็น
เรื่องของเพศ” มีความเหลื่อมล้ำทางเพศทางการเมือง สังคมสิงคโปร์เป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย
เนื่องจากจารีตของสังคมส่งเสริมให้ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบ ผู้ชายใช้อำนาจที่มาจากสถานภาพ
ของตนครอบงำผู้หญิง ผู้หญิงสิงคโปร์ส่วนใหญ่ซึ่งมีเชื้อสายจีนมีสถานภาพพร้อมที่จะรับนโยบาย
ทางสังคม ขอมตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งการครอบงำนั้น

จากความพยายามของนายลี กวน ยิว (Lee Kuan Yew) นายกรัฐมนตรีของสิงคโปร์ผู้มี
บทบาทสำคัญในการนำสิงคโปร์ไปสู่การเรียกกรังอิสรภาพ จนกระทั่งได้รับเอกราชในปีค.ศ.1959
รวมทั้งการดำรงอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแบบผูกขาดทำให้เรามองเห็นว่า นายลีได้ใช้ระบบการ
ปกครองสิงคโปร์แบบพ่อปกครองลูก ซึ่งเป็นไปตามหลักการปกครองประเทศของลัทธิขงจื้อ

สำหรับการปกครองในระดับครอบครัวนั้นจะเห็นได้ว่า ครอบครัวของฮาน (Han) ผู้เป็น
ตัวละครเอกหญิงก็ใช้หลักการปกครองตามลัทธิขงจื้อเช่นเดียวกับครอบครัวอื่นๆ ในสังคมของคน
สิงคโปร์เชื้อสายจีน พ่อของฮานเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีอำนาจผูกขาดในการปกครองสมาชิกใน
ครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว แม่ของฮานมีหน้าที่ดูแลปรนนิบัติสามี เลี้ยงดูลูก และทำงาน
บ้านทุกอย่างเพียงลำพัง พ่อไม่ต้องรับรู้เรื่องภาระงานภายในบ้าน เพราะตนเองต้องออกไปทำงาน
นอกบ้านเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว เมื่อความอยู่รอดของทุกคนต้องขึ้นอยู่กับพ่อ ดังนั้นพ่อจึง
เปรียบเสมือนผู้กำชะตาชีวิตของทุกคนเอาไว้ ถ้าหากว่าพ่อไม่พอใจสิ่งใด ทุกคนในครอบครัวก็

ต้องไม่กระทำการใดๆที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่พ่อ มิฉะนั้นอาจจะถูกลงโทษ และไม่ได้รับเงินจากพ่อ

การแอบปิ่นขึ้นไปนอนบนที่นอนของพ่อเป็นสิ่งที่พ่อไม่พอใจอย่างมาก เพราะลูกๆ มักจะปัสสาวะรดบนที่นอนของพ่อ ในคราวที่พ่อไม่อยู่บ้าน พวกลูกๆจะพากันขึ้นไปนอนบนเตียงนอนของพ่อแม่ และปัสสาวะรดบนที่นอน เมื่อพ่อกลับมาบ้านและพบว่าที่นอนของตนเองเปรอะเปื้อนไปด้วยคราบปัสสาวะและมีกลิ่นเหม็น เขาจะรู้สึกโกรธอย่างมากและลงมือทำโทษลูกของเขา

“They feared their father and, by extension, his bed. He came home seldom and went into a roaring temper if he prepared for sleep and suddenly caught the smell of dried urine in his nostrils which would twitch menacingly as he bent to sniff his mattress and then flare with vengeful anger as he rose and roared for the culprit.”⁷

หลังจากที่พ่อดมกลิ่นที่นอนของตนเองแล้วพบว่า ลูกของเขาได้ปัสสาวะรดที่นอน ดังนั้นเขาจึงเกิดความโมโห เขาแผดเสียงคำรามด้วยความโกรธ

2.2 บริบททางสังคมและเศรษฐกิจใน *The Bondmaid*

2.2.1 ความเหลื่อมล้ำทางด้านชนชั้นระหว่างนายจ้างและคนรับใช้

ในเรื่อง *The Bondmaid* เราจะเห็นว่า ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านชนชั้น สภาพชีวิตที่ตกอับของครอบครัวหวนในเรื่อง *The Bondmaid* เป็นกระจกเงาที่สะท้อนสภาพเศรษฐกิจของสิงคโปร์ ในช่วงเวลาที่สิงคโปร์ตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติได้เป็นอย่างดี การตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ทำให้สิงคโปร์ต้องใช้เวลาในการพัฒนาประเทศ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของตนเอง ในช่วงทศวรรษ 1950 พลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้จากการประกอบอาชีพด้านการเกษตร นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพโดยใช้แรงงานและเป็นช่างฝีมือ จะเห็นได้ว่า ก่อนหน้านี้นายจ้างส่วนใหญ่ของคนในครอบครัวมาจากการขายแรงงาน โดยผู้จ้างแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ส่วนแรงงานหญิงมีจำนวนน้อยมาก เนื่องจากผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพารายได้ของสามีหรือหัวหน้าครอบครัว จากสภาพสังคมที่

⁷ Catherine Lim, *The Bondmaid*, p. 7

กำหนดให้ผู้ชายในฐานะหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หาเลี้ยงชีพ ส่วนผู้หญิงทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกและดูแลครอบครัวของสามี ถ้าสามีประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ การว่างงาน เป็นต้น สมาชิกในครอบครัวทุกคนจะพากันเดือดร้อน ผู้เป็นภรรยาต้องหาทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น บางคนใช้วิธีข่มเงิน บางคนนำบุตรสาวของตนเองไปขายเพื่อเป็นคนรับใช้ หรือยกให้แก่ผู้อื่น เพื่อว่าทั้งตนเองและบุตรสาวจะได้ไม่อดตาย อย่างไรก็ตาม มีเด็กผู้หญิงจำนวนมาก ถูกพ่อแม่นำไปขายทอดตลาดเป็นสินค้า เพื่อเป็นแรงงานหรือทาส และกลายเป็นโสเภณีในเวลาต่อมา⁸

ครอบครัวของทานประสบกับภาวะตกต่ำทางการเงิน พ่อของเธอเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว รายได้ของพ่อเพียงลำพังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูทุกคนในครอบครัว แม่ของเธอจึงไปกู้ยืมเงินมาจากผู้อื่น และมีหนี้สินมากมาย เมื่อพ่อหายตัวไป แม่ก็ไม่มีเงินมาจุนเจือครอบครัว ดังนั้นแม่จึงยกน้องสาวของเธอให้ผู้อื่นไปเลี้ยงดู และขายเธอให้แก่ตระกูลวู เพื่อไปเป็นสาวใช้ ตระกูลวูเป็นตระกูลที่มั่งคั่งร่ำรวยตระกูลหนึ่ง ย่าของนายน้อยวู (The Young master Wu) ผู้ตัวละครเอกชายและเป็นทายาทของตระกูลวู มักจะซื้อเด็กผู้หญิงจากครอบครัวที่ยากจนมาเลี้ยงไว้ เพื่อให้คอยรับใช้นายจ้างในตระกูลวู การขายลูกสาวให้แก่ตระกูลที่ร่ำรวยอย่างเช่นตระกูลวูเป็นทางออกสำหรับแม่ของทานในการแก้ปัญหาคความยากจน ซึ่งเธอถือว่าสามารถช่วยให้ทานอยู่รอดต่อไป และเงินค่าตัวของทานจะได้ถูกนำไปใช้จ่ายในครอบครัว

จากสภาพสังคมที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษทำให้เรามองเห็นได้ว่า คนสิงคโปร์ส่วนใหญ่ที่อยู่ในชนชั้นล่างประสบกับภาวะความยากจน คนที่อยู่ในชนชั้นกลางและชนชั้นสูงมีจำนวนไม่มากนัก คนที่อยู่ในชนชั้นสูงเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ในช่วงทศวรรษ 1950 สภาพสังคมของสิงคโปร์อยู่ในระหว่างรอยต่อการฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไข เกิดปัญหาการว่างงาน ความยากจนของพลเมือง และการค่อยโอกาสทางการศึกษา พลเมืองของสิงคโปร์ซึ่งประกอบด้วยชาวจีน ชาวมาเลย์ ชาวอินเดีย ที่อพยพเข้ามารวมตัวกันกับพวกพื้นเมืองบนเกาะสิงคโปร์ ต่างได้รับผลกระทบที่เกิดจากลัทธิอาณานิคมของชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาปกครองสิงคโปร์กันโดยทั่วหน้า ความแตกต่างทางด้านสถานภาพระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นล่างปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่องนี้ พวกเขาชนชั้นสูงในสังคมของคนสิงคโปร์เชื้อสายจีนนิยมซื้อเด็กผู้หญิงมาเป็นคนรับใช้ประจำตระกูล รวมทั้งมีภรรยาน้อยหรือนางบำเรอเพื่อประดับบารมี เด็กผู้หญิงที่ถูกซื้อให้มาเป็นคนรับใช้ในตระกูลจะได้รับการอบรมสั่งสอนและฝึกหัดให้ปฏิบัติหน้าที่ของคนรับใช้ พวกเขาจะต้องทำ

⁸ Sumiko Kazeno, *The Role of Women in Singapore: Collaboration and Conflict Between Capitalism and Asian Values*, (Nagoya: Midoriku, 2004), p. 22.

หน้าที่ของตนเองอย่างดี ถ้าหากพวกเขาพร่องต่อหน้าที่ โชยิน (Choyin) จะลงโทษพวกเขาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ตบหน้า กักบริเวณ จับมัดไว้กับเก้าอี้ เป็นต้น หานและเด็กผู้หญิงคนอื่นๆ ที่ถูกนำมาขายให้แก่ตระกูลก็ถูกโชยินลงโทษด้วยเหมือนกัน สถานภาพของคนในชนชั้นล่างซึ่งไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคม อีกทั้งยังมีฐานะยากจนอย่างพวกสาวใช้ในตระกูล ทำให้พวกเขา กลายเป็นเหยื่อและวัตถุทางเพศของนายจ้าง เนื่องจากนายจ้างมองเห็นว่าพวกเขาเปรียบเสมือนทาสในบ้าน ดังนั้นพวกเขาจึงคอยจ้องหาโอกาสที่จะกระทำทารุณและล่วงละเมิดทางเพศพวกเขาอยู่เสมอ

2.2.2 ความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

ในครอบครัวของตัวละครในนวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* เราจะพบว่า สมาชิกของครอบครัวต่างให้ความสำคัญแก่เพศชายมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากผู้ชายจะทำหน้าที่สืบสกุล ส่วนผู้หญิงจะต้องแต่งงานและย้ายไปอยู่กินกับสามี ดังนั้นทายาทของตระกูลที่เป็นเพศชายจึงมีความหมายต่อครอบครัว เมื่อมิสลิลี่ (Miss Li-Li) แต่งงานกับนายน้อยอยู่แล้ว เธอก็เฝ้ารอคอยที่จะได้บุตรชายไว้สืบสกุล เช่นเดียวกับหานซึ่งหวังที่จะได้บุตรชายเหมือนกับมิสลิลี่ นอกจากนี้โปโป้ผู้เคยเป็นสาวใช้ในตระกูลก็หวังที่จะให้ลูกของตนเองเป็นเพศชาย เมื่อโปโป้ (Phopho) แต่งงานและย้ายไปอยู่กินกับสามี เธอรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ตนเองสามารถหลุดพ้นจากสถานภาพของสาวใช้ในตระกูล เธอพยายามปฏิบัติตามกฎหมายในบ้านที่เรียกว่า หลี ชิ (Li Chi)⁹ ซึ่งกำหนดให้ภรรยาที่ดีต้องยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของสามี รวมทั้งพ่อ แม่ของสามีด้วย สถานภาพของภรรยาจะดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อเธอสามารถให้กำเนิดบุตรชายไว้สืบสกุลให้แก่สามี ซึ่งจะทำให้เธอกลายเป็นที่รักใคร่และมีอำนาจมากขึ้นในครอบครัวของสามี แต่ถ้าหากเธอเป็นหมัน หรือให้กำเนิดแต่ลูกสาว แม่ของสามีก็มีสิทธิที่จะหาภรณาน้อยให้แก่ลูกชายของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามกฎของตระกูล จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าสามีจะเป็นผู้ดูแลเรื่องความอยู่รอดของครอบครัว แต่พ่อแม่ของสามีก็มีอำนาจในครอบครัว ในฐานะญาติผู้ใหญ่และเป็นผู้ให้กำเนิดหัวหน้าครอบครัว เมื่อภรรยาให้กำเนิดทายาทแล้ว พ่อและแม่ของสามีก็ยังคงเป็นที่เคารพอยู่เช่นเดิม ซึ่งเป็นไปตามหลักการปกครองของลัทธิขงจื้อ

ถึงแม้ว่าโปโป้จะปฏิบัติตามกฎหมายในบ้านอย่างเคร่งครัด แต่เธอก็ยังได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากคนในครอบครัวของสามี เนื่องจากเธอมาจากชนชั้นล่างและเคยเป็นสาวใช้มาก่อน ครั้นเมื่อเธอสามารถให้กำเนิดบุตรชายแก่สามี สมาชิกในบ้านก็เปลี่ยนท่าทีเสียใหม่ พวกเขา

⁹ พรพิไล ถ่มรงค์ษ์สัตว, *ปรัชญาผู้หญิง* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า

เขาให้การยอมรับเธอในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทไว้สืบสกุล จะเห็นได้ว่า บุตรชายของเธอเป็นผู้ยกระดับสถานภาพของเธอให้สูงขึ้น การให้ความสำคัญแก่เพศชายของสมาชิกในครอบครัวเป็นการปฏิบัติตามกฎของตระกูล

“They had never seen Popo so happy. Her permed hair and bright clothes were her confident dissociation from her past. But the joy was concentered in the healthy, beautiful baby boy in her arms. To this child, the mother owed all her prosperity and happiness: his birth had enabled his grandparents to hold in their arms at last a male grandchild, and had pushed into obscurity a whole covey of little unhappy female cousins.”¹⁰

การให้กำเนิดบุตรชายช่วยให้โปโปมีความสุขมากขึ้นกว่าเดิม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมของคนในครอบครัวทำให้เธอรู้สึกว้า พ่อแม่พี่น้องของสามีมีทัศนคติที่ดีต่อเธอ ซึ่งผิดไปจากแต่ก่อนที่พวกเขารังเกียจเธอ ทุกคนหันมาเอาอกเอาใจเธอและให้ความสำคัญแก่บุตรชายของเธอ จนกระทั่งญาติพี่น้องที่เป็นผู้หญิงคนอื่นๆ รู้สึกอิจฉา เนื่องจากพวกเธอมีเพศสภาพเป็นหญิงนั่นเอง

หลังจากที่แม่ของห่านเปรียบเทียบฐานะของตนเองกับฐานะของเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านเดียวกันแล้ว เธอก็เกิดความน้อยใจ เนื่องจากเธอมีฐานะยากจน ส่วนเด็กผู้หญิงคนนั้นกลับมีฐานะร่ำรวย อีกทั้งยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย เธอคิดว่าตนเองเป็นคน โง่เขลาที่เลือกแต่งงานและอยู่กินกับพ่อของห่าน ถ้าหากว่าเธอตัดสินใจยอมเป็นภรรยาหรือนางบำเรอเหมือนกับเด็กผู้หญิงคนดังกล่าว ในเวลานี้เธอก็คงจะมีความสุขและยังคงมีเรือนร่างที่งดงาม มิใช่มีเรือนร่างที่ทรุดโทรมเหมือนอย่างที่เป็นอยู่ จากความคิดของแม่ห่านทำให้เรามองเห็นว่า ผู้หญิงในชนชั้นล่างที่ยากจนและไร้การศึกษาต้องยอมเป็นภรรยาหรือนางบำเรอของผู้ชายที่ร่ำรวย เพื่อแลกกับความสะดวกสบายของชีวิต เนื่องจากพวกเธอแทบจะไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพนั่นเอง ถ้าหากพวกเธอไม่เลือกที่จะเป็นภรรยาหรือนางบำเรอ พวกเธออาจจะต้องยึดอาชีพโสเภณีก็ได้ ไม่ว่าจะ เป็นภรรยาหรือ นางบำเรอ หรือโสเภณีก็ตาม จะเห็นได้ว่า สถานภาพของพวกเธอก็เปรียบเสมือนวัตถุทางเพศ หรือเครื่องระบายความใคร่ของผู้ชาย ต่างกันตรงที่โสเภณีมิได้มีคู่

¹⁰ Catherine Lim, *The Bondmaid*, p. 141.

หลับนอนแบบผูกขาดเพียงคนเดียวเหมือนกับภรรยาหรือนางบำเรอ ในขณะที่ผู้หญิงเปรียบเสมือนวัตถุทางเพศ ผู้ชายก็เปรียบเสมือนเจ้าของวัตถุที่มีอำนาจในการซื้อหาวัตถุไว้ครอบครอง ซึ่งมีทั้งแบบถาวรและแบบชั่วคราว

การยอมเป็นภรรยาหรือนางบำเรอของผู้ชายที่ร่ำรวยสามารถแก้ปัญหาความยากจนให้แก่ครอบครัวได้ แม่ของหานเรียนรู้ว่าเด็กผู้หญิงที่มาจากหมู่บ้านเดียวกันกับตน หากทางออกให้แก่ตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงความยากจน โดยการยอมเป็นนางบำเรอของผู้ชายที่มีฐานะร่ำรวย

“She later learnt that the rich man’s concubine, a girl from the same village and without half her beauty, was installed in a house of her own and wore gold bangles that stacked right up to her elbows and gold chains thick as ropes.”¹¹

จะเห็นได้ว่า เพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว เด็กผู้หญิงในหมู่บ้านเดียวกันกับแม่จึงยินยอมเป็นนางบำเรอของเศรษฐีชรา การยินยอมตกเป็นวัตถุทางเพศทำให้เธอมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างมาก

2.3 บริบททางวัฒนธรรมใน *The Bondmaid*

2.3.1 วัฒนธรรมจีนดั้งเดิม

ถึงแม้ว่าตัวละครในนวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* จะปฏิบัติตามกฎหมายในบ้านตามหลักการปกครองของลัทธิขงจื้อ โดยให้ความสำคัญแก่เพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่ลัทธิเต๋ากลับนำเสนอแนวคิดในเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง การกล่าวถึงสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เทพเจ้าและเทพธิดาในตำนานในลัทธิเต๋าและพุทธศาสนานิกายมหายาน รวมทั้งพลังอำนาจหยิน-หยางที่สอดคล้องประสานกันในลัทธิเต๋ายังช่วยให้เรามองเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในตำนานมีความคลุมเครือ ในความเหนือกว่าของผู้ชายยังมีอำนาจของผู้หญิงที่สามารถนำมาใช้ทำลายอำนาจของผู้ชายได้ แนวคิดในตำนานที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจแบบชายเป็นใหญ่กลับเปิดโอกาสให้ผู้หญิงต่อต้านขัดขืนและต่อรองกับผู้ชายได้

¹¹Ibid., p. 20.

แคธริน ลิม นำความเชื่อในเรื่องเทพธิดาหยินและเทพเจ้าหยางซึ่งเป็นเทพที่มีอำนาจเหนือมนุษย์มาล้อกับอำนาจของมนุษย์ จากความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหยิน-หยางที่สอดคล้องกันในเรื่อง ลัทธิเต๋า ลิมแสดงให้เห็นอำนาจของผู้หญิงที่สามารถตอบโต้กับอำนาจของผู้ชายได้ อำนาจของประจำเดือนเป็นอำนาจอย่างหนึ่งของผู้หญิงที่สามารถควบคุมผู้ชายให้ตกเป็นรองผู้หญิง

ตามความเชื่อในเรื่องของอำนาจที่มาจากประจำเดือนซึ่งเป็นความเชื่อที่ว่า ประจำเดือนเป็นของต่ำ เนื่องจากเป็นสิ่งปฏิกูลที่ถูกร่างกายของผู้หญิงขับออกมาทางอวัยวะสืบพันธุ์เดือนละครั้ง เมื่อผู้ชายสัมผัสกับประจำเดือน พวกเขาจะพบกับความโชคร้าย เพราะประจำเดือนเป็นสิ่งอัปมงคล หลังจากที่ผู้ชายได้สัมผัสกับประจำเดือนแล้ว พวกเขาจะตกอยู่ในอำนาจลึกลับของผู้หญิงที่มาจากประจำเดือน ดังนั้นผู้หญิงจึงมีอำนาจเหนือผู้ชายได้เพียงแค่เดือนละครั้งเท่านั้น จากการที่หานมีความเลื่อมใสในเทพธิดาหยิน เธอจึงมีจิตใจสำนึกผูกพันอยู่กับเทพองค์นี้ ความวิตกกังวลในเรื่องการใช้ชีวิตคู่กับนายน้อยผู้เป็นสามีอย่างหลวมๆ ซ่อนๆ ทำให้จิตใจของเธอว้าวุ่น เธออาศัยเทพธิดาหยินเป็นที่พึ่งทางใจของเธอ ความว้าวุ่นใจทำให้เกิดมโนภาพของเทพธิดาหยินในจิตใจของเธอ เธอได้ยินเทพองค์นี้ร้องขอความช่วยเหลือจากเธอ ในมโนภาพนั้นเทพธิดาหยินกำลังทนทุกข์ทรมานจากการถูกเทพเจ้าหยางข่มเหงรังแก เทพธิดาหยินบอกความลับเกี่ยวกับอำนาจของประจำเดือนแก่เธอ เทพองค์นี้บอกให้เธอใช้ประจำเดือนของเธอต่อต้านกับอำนาจของเทพเจ้าหยาง ดังนั้นหานจึงใช้ประจำเดือนของเธอช่วยเหลือเทพองค์นี้ให้หลุดพ้นจากอำนาจนั้น

"Is it the right time of the month?" whispered the goddess.

"It is," cried Han joyfully "I can help you after all."

So she availed herself of her secret blood and brought down the jade image to the secret place.

Sky God screamed, "Not that! Please not that!" But the blood was already on his image. Sky God fell, still screaming, "Not that! Show mercy!"¹²

รูปจำลองของเทพเจ้าหยางบนแผ่นหยกที่ร้อยติดกับสร้อยข้อมือของแม่ลูกหานนำไปทำลายความศักดิ์สิทธิ์โดยการนำไปสัมผัสกับประจำเดือน เมื่ออำนาจของเทพเจ้าหยางเสื่อมลงเทพธิดาหยินก็อยู่ในความปลอดภัย จะเห็นได้ว่า ลิมต้องการให้ผู้อ่านตระหนักถึงอำนาจของผู้หญิงที่สามารถตอบโต้กับอำนาจของผู้ชายได้ และเป็นอำนาจที่มีอยู่ในตัวของผู้หญิง อำนาจที่เกิดจาก

¹² Ibid., p. 283.

ประจำเดือนเป็นเพียงอำนาจอย่างหนึ่งของผู้หญิงเท่านั้น ผู้หญิงยังมีอำนาจอื่นที่จะนำมาตอบโต้กับอำนาจของผู้ชายได้อีก การที่ผู้ชายจะกดขี่ทำร้ายผู้หญิงจึงไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้โดยง่าย นอกจากนี้การที่เทพธิดาหินผู้มีอิทธิฤทธิ์มากมายแต่ไม่สามารถใช้อำนาจของตนเองตอบโต้กับอำนาจของเทพเจ้าหยาง ได้ร้องขอความช่วยเหลือจากห่านผู้เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า อำนาจหินในตัวของผู้หญิงเป็นอำนาจที่ทรงพลังและน่าเกรงขามยิ่งนัก

ในวัยเด็กห่านเคยนั่งฟังพ่อของเธอเล่าตำนานเกี่ยวกับการถ่ายโอนประจำเดือนของผู้ชายมาให้แก่ผู้หญิง โดยเหตุที่แต่เดิมการมีประจำเดือนเป็นของผู้ชาย อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาการมีประจำเดือนตกเป็นของผู้หญิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากผู้หญิงถูกอำนาจของเทพเจ้าหยางซึ่งเป็นอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติครอบงำให้ต้องยอมจำนน พ่อของห่านเล่าว่า แต่ก่อนนั้นผู้ชายเป็นผู้ที่มีประจำเดือน เป็นที่น่าสังเกตุว่า รูปลักษณ์ของอวัยวะเพศชายทำให้ผู้ชายต้องใช้เครื่องปกปิดอวัยวะเพศของตนเองที่ทำมาจากไม้ไผ่ ด้วยเหตุนี้เองพวกเขาจึงไม่สามารถสวมใส่เบาะสำหรับซึมซับประจำเดือนได้ ดังนั้นพวกเขาจึงร้องขอต่อเทพเจ้าองค์นี้ให้ถ่ายโอนการมีประจำเดือนไปให้ผู้หญิง นับแต่นั้นเป็นต้นมา ผู้หญิงจึงมีประจำเดือนแทนผู้ชาย เรื่องราวในตำนานได้แสดงให้เห็นถึงการตกอยู่ในสถานภาพที่เป็นรอง คือเป็นฝ่ายเสียเปรียบผู้ชาย ซึ่งมาจากอคติทางเพศของผู้ชายที่ผลักระยะในเรื่องการมีประจำเดือนมาให้ผู้หญิง

“Long, long ago, it was the men who bled every month, not the women. The men obviously could not use the cloth pads worn by the women but protected their penises with long bamboo shields. These proved very inconvenient in their work of ploughing, sowing and harvesting. So they begged Sky God to take away the inconvenience and give it to the women instead. Sky God pitied them and granted their request.”¹³

การปิดเรื่องการมีประจำเดือนมาให้ผู้หญิงเชื่อมโยงกับการปิดภาระหน้าที่ในครอบครัวมาให้ผู้หญิง ในสังคมดั้งเดิมผู้ชายและผู้หญิงต่างช่วยกันทำมาหากินและร่วมมือกันทำงาน เมื่อมีระบบครอบครัวเกิดขึ้นผู้หญิงจึงถูกผลักไสให้กลายเป็นผู้แบกรับภาระหน้าที่ต่างๆ ภายในบ้านเพียงลำพัง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ชายบังคับและกดขี่ผู้หญิง

¹³ Ibid., pp. 10-11.

ในตำนานข้างต้นมีแนวคิดในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสถานภาพทางเพศ อำนาจของเทพเจ้าในตำนานที่ถูกนำมาใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ฝ่ายชาย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ถ้าหากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่า แนวคิดที่ได้จากตำนานมีสิ่งที่มีรากเหง้ามาจากอุดมการณ์อำนาจ และมีความหมายที่บ่งบอกความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมตำนานไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างลอยๆ แต่เป็นงานที่ได้รับการสร้างขึ้นโดยมีเจตนาและเหตุผลอยู่เบื้องหลัง¹⁴ อย่างไรก็ตาม อำนาจของเทพเจ้าในตำนานมิได้เป็นแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ยังมีอำนาจอื่นที่ปรากฏอยู่ในตำนานอีกเรื่องหนึ่งมาหักล้างอำนาจของเทพเจ้าอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอยู่ในตำนานต่างเรื่องกัน

ในวิถีชีวิตของตัวละครในนวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* เราจะเห็นความเหลื่อมล้ำทางเพศและความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นปรากฏอยู่ในกิจวัตรประจำวันของตัวละคร ผู้เป็นคนรับใช้ต้องปฏิบัติต่อนายจ้างด้วยความเคารพ พวกเขาต้องมีความซื่อสัตย์และกตัญญูต่อนายจ้างของตนเอง ดังนั้นพวกเขาจึงแยกแขวนเสื้อผ้าของนายจ้างไว้ต่างหาก ไม่แขวนรวมกับเสื้อผ้าของพวกสาวใช้ รวมทั้งการซักเสื้อผ้าด้วยเช่นเดียวกัน เสื้อผ้าของนายจ้างจะถูกนำมาซักรวมกับเสื้อผ้าของสาวใช้ไม่ได้อย่างเด็ดขาด

โชยินแสดงท่าตกใจเมื่อเห็นวิน-อิน-เดอะ-เฮด (Wind-in-the-Head) นำกางเกงขาวาวของเธอไปแขวนไว้ข้างเสื้อเชิร์ตของนายน้อยยวบจนราวตากผ้าเดียวกัน ทันทีวิน-อิน-เดอะ-เฮด รู้ตัว เธอก็รีบกล่าวคำขอโทษและรีบนำกางเกงของเธอไปแขวนที่อื่น

“The head bondmaid had screamed at Win-in-the-Head for daring to hang her own trousers beside the shirt on the clothesline. The proximity would have been even less forgivable if it had been in the wash-tub itself: women’s clothes, bearing women’s smells, defiled men and brought them bad luck and so had to be washed separately. Win-in-the-Head, pale with fright, had pulled her trousers off the clothesline and apologised profusely.”¹⁵

¹⁴ ยศ สันตสมบัติ อ้างถึงงานของ โรแลนด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) เกี่ยวกับเทพนิยายที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีเจตนาและเหตุผลอยู่เบื้องหลังใน ยศ สันตสมบัติ, *ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์: จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 107-108.

¹⁵ Catherine Lim, *The Bondmaid*, pp. 157-158.

ด้วยความกลัวที่ว่ากางเกงขายาวของวิน-อิน-เดอะ-เสดอาจจะมีรอยเปื้อนของประจำเดือนติดอยู่ซึ่งจะนำความโชคร้ายมาสู่นายน้อยยู ดังนั้น โซอินจึงกรีดร้องเสียงแหลมเพื่อบอกให้วิน-อิน-เดอะ-เสดรู้ตัวว่า เธอไม่สมควรที่จะนำกางเกงของตนเองมาแขวนไว้ที่บริเวณนั้น จะเห็นได้ว่าการแขวนเสื้อผ้าของผู้หญิงไว้ต่างหากเป็นการป้องกันความอับมงคล การแขวนนี้รวมไปถึงการแขวนซักรีดเสื้อผ้าของผู้ชายและของผู้หญิงด้วย นอกจากนี้การแขวนหรือซักรีดเสื้อผ้าของนายจ้างรวมกับของสาวใช้ก็เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะนายจ้างเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าสาวใช้ ดังนั้นเสื้อผ้าของสาวใช้จึงถือเป็นของต่ำ ในทางตรงกันข้ามเสื้อผ้าของนายจ้างกลับกลายเป็นของที่สูงค่าเกินกว่าที่เสื้อผ้าของสาวใช้จะนำมาเทียบเคียงได้

ค่านิยมในเรื่องการมีภรรยาน้อยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม ซึ่งตัวละครฝ่ายชายที่มีฐานะร่ำรวยในนวนิยายเรื่องนี้ต่างนิยมการมีภรรยาน้อย ในตระกูลชีวิตการแต่งงานระหว่างนายน้อยยูและมิสลิ้มมิได้ดำเนินไปอย่างมีความสุข เนื่องจากการแต่งงานที่เกิดขึ้นระหว่างเขาและเธอถูกกำหนดขึ้นโดยความเห็นชอบของผู้ใหญ่ทั้งสองตระกูล ก็คือตระกูลยูและตระกูลชาง นายน้อยยูและมิสลิ้มแต่งงานกันเพราะความเหมาะสมทางด้านฐานะ มิใช่เกิดจากความรัก ถึงแม้ว่ามิสลิ้มจะหลงรักนายน้อยยู แต่ก็เป็นรักข้างเดียว เพราะนายน้อยยูหลงรักห่านมาตั้งแต่วัยเด็ก ในเวลาต่อมาเมื่อโอกาสมาถึงนายน้อยยูจึงตัดสินใจรับห่านเป็นภรรยาน้อย การตัดสินใจของเขามาจากความพึงพอใจของเขาเพียงคนเดียวเท่านั้น มิใช่യാของเขาที่เห็นดีเห็นงามด้วย หลังจากที่ห่านได้รับการยอมรับจากย่าของนายน้อยยูแล้ว ความวุ่นวายในตระกูลก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาที่บ้านปลายออกไป

ทันทีที่นายน้อยยูมาบอกย่าของเขาว่า เขาต้องการให้ห่านเป็นภรรยาคนที่สองของเขา เธอก็บอกว่านายน้อยยูกำลังจะสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัว *"She said sadly, "You young people you will be the death of me. Why is there so much trouble among you?"*¹⁶ คำพูดของย่าแสดงให้เห็นว่า การยอมรับห่านเป็นภรรยาของนายน้อยยูโดยมิได้ผ่านความเห็นชอบจากเธอ จะนำมาซึ่งปัญหาอันใหญ่หลวงในตระกูลยู ญาติผู้ใหญ่อย่างเธอจะต้องถูกตระกูลชางตำหนิ มีหน้าซำบรรยาภาสภายในตระกูลนับแต่นี้ต่อไปก็จะหาความสุขไม่ได้แล้ว จะเห็นได้ว่า ในสายตาของย่ามองเห็นว่า การมีภรรยาน้อยมิใช่สิ่งที่ดีงาม แต่กลับสร้างความทุกข์ในใจให้แก่เธอ

¹⁶Ibid., p. 311.

2.3.2 วัฒนธรรมจีนแบบใหม่

ในนวนิยายเรื่อง *The Bondmaid* เราจะเห็นจากที่อยู่ในช่วงอารัมภบท ซึ่งเป็นฉากที่ผู้เขียนกล่าวถึงช่วงเวลาที่เป็รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมและวัฒนธรรมจีนแบบใหม่ วัฒนธรรมจีนแบบใหม่นี้เกิดจากการปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมตะวันตกของอังกฤษที่เข้ามาในสิงคโปร์ อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกได้แทรกซึมเข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม จนกระทั่งเกิดความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและกลายเป็นวัฒนธรรมจีนแบบใหม่

ในฉากดังกล่าวเราจะพบว่า แนวคิดในเรื่องความทันสมัยของตะวันตกได้เข้ามาทำลายความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ลิมบรรยายภาพของความทันสมัยที่กำลังจะเกิดขึ้นแทนที่ความเชื่อดั้งเดิม ในเรื่องสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติของคนสิงคโปร์เชื้อสายจีน การรื้อทำลายสถานที่ดั้งเดิมซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าแม่ห่านเพื่อปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนสมัยใหม่ ทำให้ความศรัทธาในตัวของเจ้าแม่เสื่อมสลายไป ซึ่งรวมไปถึงการกลับไปสู่การกดขี่ผู้หญิงให้มีสถานภาพตกเป็นรองผู้ชายอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ผู้คนที่นับถือเจ้าแม่ได้ยกย่องเทิดทูนเจ้าแม่ให้อยู่เหนือพวกเขา ในฐานะของเจ้าแม่ผู้มีอิทธิฤทธิ์และมีบุญคุณต่อพวกเขา ในการที่ให้ความช่วยเหลือและปิดเป่าความเดือดร้อนให้แก่พวกเขา การเข้ามาของตะวันตกยังทำให้บทบาทและสถานภาพของผู้หญิงสิงคโปร์ลดน้อยลงไปอีกด้วย แต่เดิมผู้หญิงมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมต่างๆทางศาสนาในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม ดังนั้นผู้หญิงจึงอยู่ในสถานภาพของชนชั้นสูง ในฐานะเป็นที่เคารพนับถือ เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา ความศรัทธาในตัวผู้หญิงจึงลดน้อยลงไป จะเห็นได้ว่า ในการประกอบพิธีกรรมในเวลาต่อมา ผู้ชายมักจะได้รับเชิญให้ไปประกอบพิธีกรรมมากกว่าผู้หญิง เพราะผู้คนที่ในสังคมให้ความสำคัญต่อผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ถ้าหากไม่สามารถเสาะหาผู้ประกอบพิธีกรรมที่เป็นผู้ชายได้ พวกเขาจึงจะนึกถึงผู้หญิง จากที่กล่าวมาแล้วทำให้เราเห็นว่า ลัทธิอาณานิคมตะวันตกทำให้บทบาทและสถานภาพของผู้หญิงลดน้อยลง นอกเหนือจากการลดทอนสิทธิเสรีภาพของคนสิงคโปร์ในฐานะคนในอาณานิคมของอังกฤษ เมื่อความศรัทธาในตัวผู้หญิงในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมได้เสื่อมถอยลง ดังนั้นค่านิยมในเรื่องการเลือกผู้ประกอบพิธีกรรมที่เป็นผู้หญิงจึงลดน้อยลง คนสิงคโปร์เชื้อสายจีนได้สร้างค่านิยมต่างๆขึ้นมาใหม่ เนื่องจากมองเห็นว่าวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมมีอคติทางเพศต่อผู้หญิง ลิมเองก็มีทัศนคติสอดคล้องกับคนสิงคโปร์เชื้อสายจีนคนอื่นๆในบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งเธอเล่าให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า เธอสังเกตเห็นผู้หญิงคนหนึ่งในมาเลเซียพยายามที่จะให้กำเนิดบุตรชาย ทั้งๆที่หญิงผู้นั้นให้กำเนิดบุตรสาวเป็นจำนวนถึงเจ็ดคนแล้วก็ตาม การที่ผู้หญิงคนนั้นต้องการได้บุตรชายเป็นเพราะเธอต้องการให้สามีและญาติที่

น้องของเขายอมรับในตัวของเธอ¹⁷ รวมทั้งยกย่องและให้เกียรติเธอ ซึ่งจะทำให้เธอมีสถานภาพในครอบครัวและในสังคมดีขึ้น

นอกจากนี้ค่านิยมในเรื่องการมีภรรยาในสังคมของคนสิงคโปร์เชื้อสายจีนก็ได้ถูกเปลี่ยนไป หลังจากที่สิงคโปร์ได้รับเอกราชแล้ว นายลี กวน ยิวจึงออกกฎหมายของสตรี (Women's Charter) ในค.ศ. 1961 เพื่อรับรองสิทธิของผู้หญิงภายในครอบครัว โดยการปลดปล่อยผู้หญิงจากประเพณีการมีเมียหลายคน ถึงแม้ว่ากฎหมายฉบับนี้จะไม่ใช่มุขหมายที่รับรองสิทธิและความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง แต่อย่างน้อยก็ช่วยให้มองเห็นตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงในสังคมและยกระดับสถานภาพของผู้หญิงให้ดีขึ้น¹⁸

2.4 บริบททางการเมืองใน *Woman at Point Zero*

2.4.1 อียิปต์กับความสำคัญของชาติตะวันตกหลังได้รับเอกราช

ในนวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* เราจะเห็นว่า ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นหลังจากที่อียิปต์ได้รับเอกราชแล้ว แต่สถานภาพของประเทศภายหลังการได้รับเอกราชยังคงต้องพึ่งพาอำนาจจากตะวันตก รวมทั้งอำนาจของกลุ่มประเทศอาหรับเพื่อนบ้าน เนื่องจากอียิปต์ยังอยู่ในระหว่างการฟื้นฟูประเทศ หลังจากที่ถูกรุกรานยึดครองมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้นประธานาธิบดีอัลวา เอ็ด ซาดัต (Alwar El Sadat) จึงหันไปคบหากับกลุ่มอาหรับและชาติตะวันตกเพื่อหาทางแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ในยุคที่มีการเปิดประเทศหลังจากที่ขับไล่อังกฤษออกไปจากอียิปต์แล้ว ชาวต่างชาติจากนานาประเทศต่างเดินทางเข้ามาร่วมลงทุนด้านธุรกิจกับอียิปต์ อาทิ พวกอเมริกัน พวกกลุ่มอาหรับ ในสังคมยุคใหม่ไม่มีประเด็นทางการเมืองที่เป็นเรื่องระหว่างเจ้าอาณานิคมผู้ทำการกดขี่และประเทศในอาณานิคมที่ถูกครอบงำด้วยอำนาจทางการเมือง แต่กลับกลายเป็นเรื่องของธุรกิจเอกชนที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างรัฐและตะวันตก การเปิดโอกาสให้พวกต่างชาติเข้ามาร่วมลงทุนกับรัฐบาล ทำให้พวกตะวันตกตระหนักรู้ถึงความสำคัญของตนเองว่าพวกตะวันตกเป็นที่พึ่งของอียิปต์ในฐานะของหุ้นส่วนทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นพวกตะวันตกจึงอาศัยอำนาจของตะวันตกทำการกดขี่ผู้หญิง โดยการเข้ามาซื้อเด็กผู้หญิงอียิปต์ไปเป็น

¹⁷Tania Nugent, *Nexus Talking Point: Catherine Lim* [Online]. 2005. Available from: <http://abcasiapacific.com/nexus/stories/s1069541.htm> [2005, January 3]

¹⁸Sumiko Kazeno, *The Role of Women in Singapore: Collaboration and Conflict Between Capitalism and Asian Values*, p. 16.

โสเภณี รวมทั้งการซื้อบริการทางเพศจากโสเภณีอีิปต์อีกด้วย จากเหตุการณ์ในเรื่อง จะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายของรัฐในเรื่องการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในสมัยของชาติคัคคูคล้ายกับเป็นการสนับสนุนหรือร่วมมือกับตะวันตกให้กคจีทำร้ายผู้หญิง

2.4.2 การเมืองกับเรื่องส่วนตัว

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* พบว่า เรื่องเพศกลายเป็นปัญหาทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ กล่าวคือ ปัญหาเรื่องเพศซึ่งควรจะเป็นปัญหาส่วนตัวของตัวละครเอกหญิงเฟอคอส (Firdaus) กลับกลายเป็นปัญหาที่มีเรื่องของการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ความมั่งคั่งจากเรือนร่างของเฟอคอสเป็นที่เลื่องลือไปไกล จนกระทั่งไปเข้าหูของผู้นำตะวันตกคนหนึ่ง ผู้นำท่านนี้ต้องการที่จะเซชมเรือนร่างของเธอ ดังนั้นเขาจึงหาทางติดต่อกับเธอ แต่ความไม่ชอบมาพากลของเขาสร้างความเคลือบแคลงสงสัยให้แก่เธอ เนื่องจากเขามีได้ทำการติดต่อกับเธออย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาในตอนแรก ในเวลาต่อมาเขาใช้อำนาจของตนเองสั่งให้เธอไปพบเขา การกระทำของเขาถือเป็นการไม่ให้เกียรติแก่เธอ เมื่อเธอปฏิเสธที่จะยอมขายบริการทางเพศให้แก่เขา เขาก็ใช้อิทธิพลของความเป็นผู้นำบีบบังคับให้เธอยอมจำนน โดยการอาศัยอำนาจของนายตำรวจชาวอีิปต์ นายตำรวจผู้นี้ข่มขู่เธอต่าง ๆ นานาเพื่อให้ยอมขายบริการทางเพศให้แก่ผู้นำตะวันตก เช่น ถ้าเธอปฏิเสธ เขาก็จะจับเธอเข้าคุก เขายังยกเหตุผลสำคัญขึ้นมาอ้างว่า ถ้าหากเธอไม่ยินยอมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีิปต์และอังกฤษอาจจะสั้นคลอนได้

“On still a third, he explained to me that refusing a Head of State could be looked upon as an insult to a great man and lead to strained relations between the two countries.”¹⁹

เราจะเห็นได้ว่า ตะวันตกพยายามใช้อำนาจของความเป็นเจ้าอาณานิคมตามนัยทางการเมืองที่อีิปต์สร้างขึ้น เข้าไปแทรกแซงในเรื่องเพศ เหมือนดังทัศนะในเรื่อง “การเมืองเรื่องเพศ” ของเคท มิลเลทท์ (Kate Millett)²⁰ ซึ่งหมายความว่า แม้แต่เรื่องเพศซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคลกลับมีอำนาจทางการเมือง (อำนาจของผู้ชาย) ที่มาจากผู้ชายในฐานะผู้นำมาบีบบังคับและควบคุมผู้หญิง จะเห็น

¹⁹ Nawal El Saadawi, *Woman at point Zero*, p. 90.

²⁰ จีรติ ดิงศกัทธิ์ และสุชีลา ตันชัยนันท์, “ทฤษฎีเกี่ยวกับสตรีศึกษา,” ใน *รวมบทความประเด็นเรื่อง “สตรี”*, อมรา พงศาพิชญ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 47-50.

ได้ว่า การใช้นโยบายคบหากับชาติตะวันตกได้ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการล่วงละเมิดทางเพศ เนื่องจากคนของรัฐร่วมมือกับต่างชาติสนับสนุนให้มีการค้าประเวณี ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดต่อศีลธรรมในศาสนาอิสลาม เพราะในศาสนาอิสลามมีข้อห้ามในเรื่องการคบชู้และการสมรสโดยไม่ผ่านการแต่งงาน การกระทำดังกล่าวยังขัดต่อบัญญัติในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชาย และผู้หญิงในศาสนาอิสลามที่มุ่งยกย่องและให้เกียรติผู้หญิง²¹

2.5 บริบททางสังคมและเศรษฐกิจใน *Woman at Point Zero*

2.5.1 ความแตกต่างในเรื่องเกียรติยศและศักดิ์ศรีที่มาจากชนชั้น

ในนวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* จะเห็นได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครในสังคม ตัวละครตัวใดก็ตามที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ตัวละครตัวนั้นก็ได้รับการยกย่องนับถือจากคนในสังคม ในทางตรงกันข้าม ตัวละครตัวใดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ คนในสังคมจะพากันดูหมิ่นเกียรติยศและศักดิ์ศรีและมองข้ามตัวละครตัวนั้น การดำเนินชีวิตของคนในชนชั้นล่างและคนที่อยู่ต่างชนชั้นกันคือชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในสังคมเดียวกัน สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางด้านชนชั้นอย่างเห็นได้ชัด สภาพชีวิตที่ยากจนเป็นสิ่งที่ตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ไม่พึงปรารถนา ดังนั้นตัวละครเหล่านี้จึงตะเกียกตะกายไปสู่เส้นทางสายใหม่ของชีวิตเพื่อการมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม

การนำเงินงบประมาณของแผ่นดินไปใช้ในการทำสงครามกับต่างประเทศทำให้อียิปต์ประสบกับปัญหาในเรื่องภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ พลเมืองของประเทศต่างได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ผู้ที่ได้รับความลำบากในเรื่องเศรษฐกิจมากที่สุดได้แก่ชนชั้นล่าง ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรในชนบท หลังจากที่รัฐบาลนำนโยบาย “ประตูเปิด” (infitah) มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาร่วมลงทุนในอียิปต์ ในเวลาต่อมามีชาวตะวันตกและกลุ่มประเทศอาหรับเดินทางเข้ามายังกรุงไคโรซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ผู้คนจำนวนมากจากชนบทได้เดินทางเข้าไปทำมาหากิน

²¹ ปรีชา ช้างขวัญยืน, สตรีในคัมภีร์ตะวันออก (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 168-169.

ในกรุงไคโร²² โดยหวังว่าสักวันหนึ่งตนเองจะมีชีวิตที่สุขสบายในอนาคต อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองระหว่างคนต่างชนชั้นเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากพวกชนบทที่เป็นชนชั้นล่างได้รับการดูถูกจากพวกในเมืองที่อยู่ในชนชั้นกลางและชนชั้นสูง

หลังจากที่เฟอคอสอพยพจากชนบทมาอยู่กับลุงที่กรุงไคโรได้ไม่นานนัก ลุงของเธอก็แต่งงานกับผู้หญิงที่มีฐานะดี ความแตกต่างทางด้านฐานะระหว่างลุงของเฟอคอสซึ่งเป็นชนชั้นล่างและป้าสะใภ้ซึ่งเป็นชนชั้นกลาง ทำให้ลุงรู้สึกเกรงอกเกรงใจป้าสะใภ้อย่างมาก การที่ลุงเลือกที่จะแต่งงานกับป้าสะใภ้เป็นเพราะว่า เขาต้องการเลื่อนฐานะของตนเองให้อยู่ในชนชั้นกลาง ซึ่งจะทำให้เขาได้รับการยกย่องนับถือ มีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคม เฟอคอสสังเกตเห็นว่าลุงของเธอมีท่าทีเปลี่ยนไปจากเดิม ก่อนหน้านี้เขามีได้แสดงท่าทางรังเกียจคนที่อยู่ในชนชั้นล่างเช่นเดียวกับเขา แต่หลังจากที่เขาย้ายไปอยู่ในชนชั้นกลางแล้ว เขากลับรังเกียจคนที่เคยอยู่ในชนชั้นเดียวกันกับเขามาก่อน

ลุงของเฟอคอสปฏิบัติตนกับแขกผู้มาเยี่ยมบ้านแตกต่างกัน เมื่อญาติพี่น้องของภรรยาของเขามาเยี่ยมบ้าน เขาจะกตัญญูต้อนรับขับสู้ญาติของภรรยาอย่างดี บรรดาภรรยาในบ้านดูอบอุ่นและสดชื่น ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากว่าแขกผู้มาเยี่ยมบ้านเป็นญาติพี่น้องของเขาเอง เขากลับแสดงท่าทีเฉยเมยและไม่ใส่ใจต่อแขกผู้เป็นญาติของเขาแม้แต่น้อย

“When her father, or one of her relatives paid us a visit my uncle would buy meat or chicken, and the house would resonate with his laughter. But when his aunt arrived, dressed in he flowing peasant garments, her cracked hands showing through the openings of her long sleeves, he retreated into a corner without a word or even a smile.”²³

การแสดงออกของลุงเฟอคอสบ่งบอกให้ผู้อ่านรู้ว่า ลุงของเฟอคอสให้ความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของคนในสังคม การที่ลุงให้ความสำคัญแก่แขกผู้เป็นญาติของภรรยา เป็นเพราะแขกผู้นั้นมีฐานะดี เป็นคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคม ดังนั้นเขาจึงต้อนรับแขกคนดังกล่าวอย่างดี

²² Joyce Moss and Lorraine Valestuk , *World Literature and Its Times: Profiles of Notable Literary Works and the Historical Events That Influenced Them* 4Vol. 2, (Detroit: Gale Group, 2000), p. 497.

²³ Nawal El Saadawi, *Woman at Point Zero*, p. 23.

ส่วนป้าผู้เป็นญาติของเขามีฐานะยากจน เป็นคนบ้านนอก ไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรี ดังนั้นเขาจึงไม่สนใจป้าของเขา

2.5.2 ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงที่ไม่เป็นจริงในสังคม

ในนวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* เราจะพบว่า ผู้หญิงในกรุงไคโรจำนวนมากซึ่งเป็นคนในชนชั้นล่างหันมายึดอาชีพโสเภณี รวมทั้งเฟออดอสด้วยเช่นเดียวกัน เดิมทีผู้หญิงเหล่านี้มิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองหลวง พวกเขาเป็นแรงงานอพยพที่มาจากชนบท หลังจากที่มีการใช้นโยบาย “ประตูเปิด” พวกเขาที่ตัดสินใจมุ่งหน้าสู่เมืองหลวงเพื่อไปขายแรงงาน เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้พวกเขาไม่สามารถสร้างรายได้จากอาชีพเกษตรกรรมของพวกเขา แต่เมื่อพวกเขาไม่ได้รับการว่าจ้างทำงาน พวกเขาจึงต้องประกอบอาชีพโสเภณีเพื่อความอยู่รอดโดยการขายบริการทางเพศให้กับชาวต่างชาติที่เป็นนักลงทุน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม การเติบโตของธุรกิจโสเภณีกลายเป็นการส่งเสริม ให้ชาวมุสลิมขบถต่อวัฒนธรรมอิสลามในเรื่องการฝ่าฝืนข้อห้ามเกี่ยวกับการคบชู้และการสำส่อนทางเพศ สำหรับนโยบาย “ประตูเปิด” ที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น จะเห็นได้ว่า เป็นนโยบายขั้นพื้นฐานที่จำเป็นซึ่งกระตุ้นการไหลเข้าของกองทุนจากต่างประเทศเพื่อการลงทุนในอียิปต์ การดำเนินการตามนโยบายนี้ทำให้อียิปต์ประสบความสำเร็จในเรื่องการลงทุน ซึ่งมาจากกลุ่มอาหรับและต่างชาติ โดยภาพรวมแล้วแผนพัฒนาเศรษฐกิจมีเป้าหมายที่จะหาทางเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต เพื่อเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งได้แก่การเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้แก่ประเทศ ค้นหาวิธีการที่จะเพิ่มรายได้ของประเทศให้อยู่เหนืออัตราการเพิ่มของพลเมือง มีการจัดบรรจุคนงานเต็มอัตรา หาโอกาสให้พลเมืองทุกคนได้มีงานทำ พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีการสะสมเพื่อการลงทุน ขยายอุตสาหกรรมหนัก ขยายกิจการแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างประเทศ และหาตลาดส่งออกใหม่เพื่อสินค้าของประเทศ ตลอดจนมีการควบคุมการอุปโภคและบริโภค²⁴

การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประเทศที่มีศูนย์กลางอยู่ในเมืองหลวงคือกรุงไคโรทำให้มีแรงงานอพยพเข้ามายังกรุงไคโรเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าภาพโดยรวมทางด้านเศรษฐกิจของประเทศจะดีขึ้น หลังจากที่ชาติตะวันตกและกลุ่มประเทศอาหรับเดินทางเข้ามายังอียิปต์แล้วก็ตาม แต่แท้จริงแล้วกลับมีความวุ่นวายต่างๆ นานาเกิดขึ้นในเวลาต่อมา อาทิ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในสังคมที่มาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ในขณะที่รายได้ของผู้ใช้แรงงานในเมืองหลวงกลับมิได้สูงขึ้น

²⁴แนะนำโลกอาหรับ (1): ประเทศสาธารณรัฐอาหรับอียิปต์ (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2519), หน้า 33.

ตามไปด้วย การไหลบ่าเข้ามายังเมืองหลวงทำให้เกิดการแก่งแย่งในเรื่องของอาชีพแรงงาน นายจ้างมีสถานภาพที่อยู่เหนือลูกจ้าง สามารถเลือกลูกจ้างและกำหนดค่าจ้างได้ พวกที่เดินทางเข้ามายังกรุงโคโรนั้นมีทั้งผู้ชายและผู้หญิง จะเห็นได้ว่า ในสังคมยุคใหม่ผู้หญิงมิได้ใช้ชีวิตอยู่แต่ภายในบ้านเท่านั้น พวกเธอต้องออกมาสู่โลกสาธารณะ และหาเลี้ยงชีพให้แก่ตนเองและครอบครัวเพื่อความอยู่รอด เนื่องจากรายได้ของหัวหน้าครอบครัวเพียงทางเดียวไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ การเดินทางไปทำงานในเมืองหลวงของผู้หญิงแสดงให้เห็นถึงการมีความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในเรื่องการประกอบอาชีพ ในขณะที่รัฐบาลสร้างความหวังให้กับพลเมืองของประเทศในเรื่องเศรษฐกิจ แต่ผู้หญิงในสังคมต้องทนทุกข์ทรมานอยู่กับการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเอง นั่นก็คือการไม่ได้งานทำในเมืองหลวง

ในการเลือกแรงงานอพยพไปทำงานจะเห็นได้ว่า นายจ้างมักจะเลือกแรงงานผู้ชายมากกว่าแรงงานผู้หญิง ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะพวกเขาคิดว่าผู้ชายมีความแข็งแรงกว่าผู้หญิงสามารถทำงานได้ดีกว่าผู้หญิงนั่นเอง สำหรับแรงงานผู้หญิงที่ถูกเลือกให้ไปทำงานนั้น พวกเธอจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่าแรงงานผู้ชาย เนื่องจากพวกเธอเป็นผู้หญิงและเป็นแรงงานอพยพ ในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมือง เฟอคอสต้องพบกับความสับสนวุ่นวาย เมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางทางด้านธุรกิจ แออัดไปด้วยผู้คนมากมาย สังคมเมืองแตกต่างไปจากสังคมชนบทที่มีแต่ความสงบสุขและเรียบง่ายโดยสิ้นเชิง ชีวิตของคนในเมืองหลวงเต็มไปด้วยการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน รวมทั้งการต่อสู้ดิ้นรนแบบปากกัดตีนถีบเพื่อความอยู่รอด เมื่อครั้งที่เฟอคอสย้ายอาศัยอยู่ในบ้านของสามี เธอถูกเขาทำร้ายอยู่เสมอ หลังจากที่เธอออกไปใช้ชีวิตตามลำพังในโลกสาธารณะ โดยประกอบอาชีพเป็นโสเภณีและพนักงานบริษัท เธอก็ถูกเอาเปรียบ ถูกกดขี่และล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งถูกทำร้ายจากผู้ชายในสังคมที่คอยจ้องหาผลประโยชน์จากเธอ หลังจากที่เธอถูกไดอา (Di'aa) ผู้เป็นเพื่อนชายของเธอบอกว่า อาชีพโสเภณีของเธอเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรี เธอจึงเปลี่ยนอาชีพไปเป็นพนักงานในบริษัทแห่งหนึ่ง ในระหว่างที่ทำงานในบริษัทแห่งนั้นเธอก็พบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงถูกลดทอนลงให้เป็นเพียงวัตถุทางเพศ เจ้านายของเธอเหยียดหยามความสะดักสบายให้แก่เธอโดยแฝงไว้ซึ่งการกดขี่ทางเพศ การยอมตกเป็นเหยื่อของผู้ชายเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้น

จากสถานภาพของเฟอคอสที่ตกเป็นเหยื่อและวัตถุทางเพศของผู้ชาย ทำให้เรามองเห็นความไม่เท่าเทียมกันทางด้านสถานภาพระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคม เนื่องจากสังคมมองเห็นผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศนั่นเอง *"In or out of the trade, society regarded women as*

objects to serve men.”²⁵ จะเห็นได้ว่า トラบใดที่คนในสังคมยังมีทัศนคติต่อผู้หญิงอยู่เช่นนี้ ผู้หญิงก็ยังคงตกเป็นรองผู้ชายอยู่รำไป

2.6 บริบททางวัฒนธรรมใน *Woman at Point Zero*

2.6.1 ชีวิตอิสลามภายใต้บัญญัติของคัมภีร์อัล-กุรอาน

ในตอนต้นของนวนิยายเรื่องนี้เราจะเห็นเฟอคอสเล่าถึงเรื่องราวชีวิตของพ่อที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม อาทิ คำวิจารณ์ของพ่อเกี่ยวกับคำสั่งสอนของอิมาม* (imam) ซึ่งเป็นผู้นำการละหมาดในศาสนาอิสลาม ที่กล่าวถึงการกระทำและสิ่งที่ถือว่าเป็นบาปทางศาสนา การไปร่วมพิธีละหมาดที่มีมัสยิดของพ่อทุกวันศุกร์ คำสอนของอิมามที่มาจากทัศนะอิสลามและบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนอียิปต์ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามมีศาสดามูฮัมมัดซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับคำสั่งสอนจากพระเจ้าอัลลอฮ์ทำหน้าที่เผยแพร่วรรณกรรมในศาสนาอิสลาม ที่คนให้ความนับถือกันมากคือ นิกายซุนนะห์ และนิกายชีอะห์** สำหรับชาวอียิปต์มุสลิมจะนับถือนิกายซุนนะห์ ชาวมุสลิมถือว่าอิสลามมิใช่เป็นเพียงศาสนาให้คนนับถือ หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเท่านั้น แต่อิสลามเป็นระบอบการดำเนินชีวิตเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทุกอย่างก้าวของชีวิตมุสลิมต้องดำเนินอยู่บนครรลองของอิสลาม²⁶ ซึ่งเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ หลักปฏิบัติ จารีตประเพณี ต่างๆมากมาย ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

เฟอคอสเล่าว่า พ่อและเพื่อนของพ่อซึ่งเป็นผู้ชายด้วยกันอาศัยโอกาสที่มาทำการละหมาดทุกวันศุกร์ที่มีมัสยิดเป็นที่พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในขณะที่พ่อและกลุ่มของผู้ชายจับกลุ่มพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องของศาสนา เฟอคอสกลับเป็นเพียงเด็กผู้หญิงที่คอยเฝ้า

²⁵ Joyce Moss and Lorraine Valestuk, *World Literature and Its Times: Profiles of Notable Literary Works and the Historical Events That Influenced Them Vol. 2*, p. 497.

* นอกจากอิมามแล้ว ยังมีคอเต็บเป็นผู้ทำหน้าที่แบ่งเบาภาระหน้าที่ทางศาสนาของอิมาม และบิลาลเป็นผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมทำการละหมาดเมื่อถึงเวลา

²⁶ เสาวนีย์ รุจิระอัมพร-จิตต์หมวด, *วัฒนธรรมอิสลาม*, หน้า 76.

** นิกายซุนนะห์ หรือ อหฺลิซซุนนะห์ คือนิกายเดียวกัน นิกายชีอะห์บางทีก็เรียกว่าลัทธิเจ้าเซ็น การแตกนิกายแท้จริงแล้วคือการแตกแยกแนวคิดทางการเมืองเรื่องตำแหน่งผู้นำ ตามความจริงแล้วหลักการของอิสลามไม่มีนิกาย

สังเกตการณ์อยู่แต่เพียงภายนอกเท่านั้น จากตำแหน่งที่อยู่เพียงภายนอกของเธอทำให้เธอไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพวกผู้ชายที่กำลังประกอบพิธีทางศาสนา

*"I knew nothing about men. But I could hear them as they invoked Allah's name and called upon His blessing, or repeated His holy words in a subdued guttural tone. I would observe them nodding their heads, or rubbing their hands one against the other, ... [...]"*²⁷

จากสถานภาพของเฟอคอสที่อยู่ภายนอกกลุ่มของพวกผู้ชายและเป็นผู้เฝ้าสังเกตการณ์ทำให้มองดูราวกับว่าศาสนาเป็นเรื่องของผู้ชาย เนื่องจากมีข้อยกเว้นสำหรับผู้ที่ไม่จำเป็นต้องละหมาดวันศุกร์ ดังวัจนะของท่านศาสดาที่ว่า “ญุมอะฮฺ (การละหมาดวันศุกร์) นั้นเป็นหน้าที่อันจำเป็นแก่มุสลิมทุกคนในรูปของญุมอะฮฺ (การละหมาดร่วมกัน) เว้นแต่บุคคล 4 ประเภท คือ บ่าว, หญิง, เด็ก, และผู้ป่วย อย่างไรก็ตาม บุคคลดังกล่าว เช่น ผู้หญิง และเด็กสามารถไปละหมาดวันศุกร์ได้ ถ้าหากได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองหรือสามี²⁸ นอกจากนี้ตำแหน่งของอิมามผู้ทำหน้าที่ละหมาดถูกสงวนไว้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงและเด็กเป็นอิมามไม่ได้²⁹ จากทัศนคติที่ว่าศาสนาอิสลามให้ความสำคัญแก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดังนั้นผู้ชายที่เป็นมุสลิมจึงทำการตีความบัญญัติของศาสนาอิสลามเข้าข้างตนเอง ดังเช่นที่ ชีค มามูด (Sheikh Mahmoud) ผู้เป็นสามีของเฟอคอสกระทำ

ในนวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* เราจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกัน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของบทบาทหน้าที่ของตนเองในครอบครัว อาทิ หน้าที่ของสามีต่อภรรยา หน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูก หน้าที่ของลูกต่อพ่อแม่ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวมีรากฐานมาจากบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาจะนำมาซึ่งความสุขของครอบครัว สำหรับหน้าที่ของสามีภรรยาที่มีต่อกันนั้น เป็นหน้าที่สำคัญในการครองเรือนซึ่งมีอยู่หลายประการด้วยกัน อาทิ ผู้เป็นสามีเป็นผู้หาเลี้ยงภรรยา ส่วนผู้เป็นภรรยาต้องตระหนักในคุณค่าของทรัพย์สินสมบัติของสามีของตน³⁰ เงินทองข้าวของเครื่องใช้ที่หามาได้ล้วนมาจากน้ำพักน้ำแรงของสามี เมื่อสามีเป็นผู้เสาะหา ส่วนภรรยาเป็นผู้ใช้สอย ดังนั้นเธอจึงควรที่จะเกรงอกเกรงใจสามีของเธอในฐานะหัวหน้า

²⁷ Nawal El Saadawi, *Woman at Point Zero*, p. 13.

²⁸ เสาวนีย์ รุจิระอัมพร-จิตต์หมวด, *วัฒนธรรมอิสลาม*, 2522, หน้า 228-229.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 488.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 422.

ครอบครัว รู้สึกหวงแหนในทรัพย์สินสมบัติที่สามีหามาได้ รวมทั้งเกิดความสำนึกด้วยว่าความอยู่รอดของเธอขึ้นอยู่กับสามี

มามอดผู้เป็นสามีของเฟอคอสถือได้ว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ของสามีในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวตามหลักของศาสนาอิสลาม ถึงแม้ว่าเขาจะปลดเกษียณแล้วก็ตาม แต่เขาก็มีเงินบำนาญรายเดือนที่ได้จากการปลดเกษียณการทำงานสำหรับใช้จ่ายในครอบครัว ดังนั้นเขาจึงไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ส่วนเฟอคอสก็เป็นผู้หญิงที่รู้จักคุณค่าในทรัพย์สินสมบัติของสามี เธอพยายามใช้สอยสิ่งของต่างๆ ที่สามีซื้อหามาด้วยความระมัดระวัง ไม่ว่าจะเป็นผงซักฟอก น้ำตาลทราย แป้งทำขนม อย่างไรก็ตาม การทำสิ่งของเหล่านี้ตกหล่นลงบนพื้นเพียงเล็กน้อยถือเป็นเรื่องปกติ เพราะสิ่งของเหล่านี้มีลักษณะเป็นผง แต่สามีของเธอกลับถือเป็นเรื่องใหญ่ เขายกเอาเรื่องที่เฟอคอสทำผงซักฟอกหกบนพื้นเป็นข้ออ้างในการเขียนตีทำร้ายเธอ โดยกล่าวหาว่าเธอไม่รู้จักระมัดระวัง ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองและสูญเสียผงซักฟอกไปโดยเปล่าประโยชน์ จากการลงโทษเฟอคอสโดยมามอดผู้เป็นสามีทำให้เรามองเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาในครอบครัวของเฟอคอสเป็นไปในเชิงลบ เพราะสามีของเธอคอยจ้องแต่จะจับผิดเธอเพื่อหาโอกาสลงโทษ

การอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่สำคัญของพ่อแม่ ถ้าหากว่าพ่อแม่ดูแลเอาใจใส่ลูกเป็นอย่างดีเมื่อเขาเติบโตขึ้นเขาก็จะเป็นมุสลิมที่ดีในสังคมอิสลามต่อไป แท้จริงแล้วหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดีควรเริ่มตั้งแต่ตอนที่ลูกยังไม่ถือกำเนิด ซึ่งก็คือ การขอพรให้ได้ลูกที่ดี³¹ การขอพรต่อพระเจ้าเพื่อให้ได้ลูกที่ดีมาบังเกิดในครอบครัวนั้น เป็นสิ่งที่พ่อแม่ชาวมุสลิมให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่มีพ่อแม่คนไหนที่ไม่ต้องการได้ลูกที่ดีมาเกิดในครอบครัวของพวกเขา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ลูกที่ดีย่อมนำความสุขมาสู่พ่อแม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้เป็นพ่อแม่จึงพยายามปลูกฝังสิ่งที่ดีงามในตัวลูก เพื่อให้เขาสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยเช่นเดียวกัน และไม่นำความทุกข์ใจมาสู่พ่อแม่

พ่อและแม่ของเฟอคอสไม่ได้อบรมเลี้ยงดูลูกๆ ของตนเองอย่างดีตามที่ของพ่อแม่ที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานกำหนดไว้ ผู้เป็นพ่อให้ความสำคัญแก่ตนเองมากกว่าสมาชิกทุกคนในครอบครัว ในขณะที่ตนเองกินอิ่มนอนหลับ เขากลับปล่อยให้ลูกๆ พากันอดอยาก ผู้เป็นแม่มีความกลัวเกรงต่ออำนาจของสามี ดังนั้นเธอจึงไม่กล้าขัดขืนต่อคำสั่งของเขา เฟอคอสถ่ายทอดความรู้สึกที่อ้างว้าง โดดเดี่ยวของตนเอง รวมทั้งความรู้สึกแปลกแยกระหว่างเธอและพ่อแม่ให้ผู้อ่าน

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 304.

ได้รับรู้ ความรู้สึกของเฟอคอสที่มีต่อครอบครัวทำให้ผู้อ่านรู้ว่าเธอได้พบกับความสุขในครอบครัวแม้แต่น้อย

การปฏิบัติหน้าที่ลูกที่ดีต่อพ่อแม่ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ ผู้เป็นลูกต้องตระหนักไว้เสมอว่าพ่อแม่คือผู้มีพระคุณ บุคคลทั้งสองเป็นผู้ให้กำเนิดและอบรมเลี้ยงดูให้ลูกเป็นคนดี ผู้ที่แสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ถือเป็นบาปอย่างมหันต์ ศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) กล่าวถึงบาปที่สามารถเกิดแก่มุสลิมได้ ซึ่งทางหนึ่งที่ทำให้เกิดบาปแก่ตนเองก็คือ การอกตัญญูต่อพ่อแม่³² พ่อแม่คือบุคคลที่มีความสำคัญต่อลูกอย่างมาก การตระหนักถึงหน้าที่ของลูกที่ดี รวมทั้งการปฏิบัติตามหน้าที่ของลูกที่ดีดังบัญญัติในศาสนาอิสลามจะทำให้เกิดความสุขทั้งแก่ตนเองและพ่อแม่

ในขณะที่พ่อแม่ของเฟอคอสยังมีชีวิตอยู่ เธอพยายามประพฤติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ โดยการทำงานบ้านทุกอย่างตามที่ได้รับมอบหมาย ครั้นพอพ่อแม่ของเธอเสียชีวิตลง เธอจึงย้ายไปอยู่กับลุงในเมืองหลวง ต่อมาลุงของเธอได้แต่งงานกับผู้หญิงที่ร่ำรวย ในเวลานี้เฟอคอสเปรียบเสมือนลูกบุญธรรมของพวกเขา เธอช่วยพวกเขาทำงานบ้านเท่าที่ตนเองจะทำได้ ความสำนึกในบุญคุณของลุงและป้าสะใภ้ทำให้เธอยินยอมแต่งงานกับมามอด ชายชราผู้เป็นญาติของป้าสะใภ้ตามความต้องการของพวกเขา พวกเขาได้รับเงินค่าสินสอดของเธอเป็นการตอบแทน ในฐานะที่พวกเขาเลี้ยงดูเธอมาตั้งแต่เด็ก จะเห็นได้ว่า เฟอคอสได้ทำหน้าที่ของลูกบุญธรรมที่ดีของลุงและป้าสะใภ้แล้ว

2.6.2 อิสลามกับมุมมองในเรื่องการกดขี่ผู้หญิง

ในขณะที่ตัวละครเอกหญิงเฟอคอสมองเห็นว่าการถูกสามีของตนเองเย้ยหยันทำร้ายเป็นการแสดงให้เห็นถึงการถูกกดขี่ทางเพศในสังคมแบบจารีต ซึ่งยึดถือบัญญัติของศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตนั้น แต่สามีของเธอกลับมิได้มองเห็นเช่นนั้น เขามองเห็นว่าการเย้ยหยันทำร้ายภรรยาเป็นเรื่องปกติที่สามีสามารถทำได้ภายใต้บัญญัติของศาสนา

การเย้ยหยันภรรยาของตนเองเป็นเรื่องที่สามีสามารถกระทำได้โดยชอบธรรมเพราะมีบัญญัติในเรื่องนี้ในคัมภีร์ อัล-กุรอาน ซึ่งกล่าวถึงเรื่องการเย้ยหยันภรรยาไว้ว่า เป็นสิ่งที่จะต้องทำเพื่อให้ภรรยาอมอยู่ในโอวาทของสามี จะได้ง่ายต่อการปกครองสำหรับสามีผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว และเสมือนเป็นการตักเตือนภรรยาของตนให้รู้จักวางตนให้เหมาะสม ไม่แสดงกิริยาที่

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 311.

ต่อต้านหรือทำทาสามีของตนเอง อนึ่ง การเขียนตีกรรยาของตนเองจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช่กระทำลงไปด้วยอารมณ์หรือโดยไร้เหตุผลอันสมควร ท่าน รสูด คีออลฯ กล่าวถึงลักษณะการตีกรรยาของสามีไว้ว่า “...แต่จงอย่าได้เขียนตีกรรยาของท่านเหมือนกับที่ท่านเขียนตีนางทาสของท่านเอง” (หะดีษอบู ดาวูด) จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าสามีสามารถที่จะเขียนตีกรรยาของตนเองได้ก็ตาม แต่เขาก็ไม่อาจลงโทษเธออย่างรุนแรงจนถึงขั้นทำร้าย การลงโทษกรรยาทำได้เพียงแต่เขียนตีอย่างไม่รุนแรงจนเกินไป ผู้รู้ทางฟิกฮ์มีทัศนะว่าการเขียนตีกรรยาที่ไม่รุนแรงจนเกินไปนี้เป็นอนุมัตให้ทำได้ 4 กรณีดังต่อไปนี้คือ (1) เมื่อเธอไม่ยอมสวมใส่เสื้อผ้าอาภรณ์ใดๆ ตามที่สามีต้องการ (2) เมื่อเธอถูกขอให้มีเพศสัมพันธ์แล้วเธอปฏิเสธโดยไม่มีข้อแก้ตัวใดๆ ที่ชอบด้วยหลักการ (3) เมื่อเธอถูกสั่งให้อาบน้ำชำระหะดีสใหญ่เพื่อไปละหมาด แต่แล้วเธอได้ปฏิเสธ (4) เมื่อเธอเดินทางไปยังสถานที่ไกลๆ โดยสามีไม่อนุญาต นอกจากเรื่องการเขียนตีกรรยาอย่างรุนแรงที่ถูกห้ามแล้ว การตบหน้ากรรยาไม่ว่าจะหนักหรือเบาล้วนถูกห้ามอย่างเด็ดขาดอีกด้วย³³

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *Woman at Point Zero* จะเห็นได้ว่า สถานภาพของตัวละครฝ่ายหญิงในสังคมแบบปิตาธิปไตยมีลักษณะที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ ในสายตาของผู้ชาย ผู้หญิงเปรียบเสมือนวัตถุทางเพศ หรือเหยื่อของพวกเขา ดังนั้นผู้ชายจึงทำการล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งกระทำทารุณ และกดขี่ทางเพศ มามอดผู้เป็นสามีของเฟอคอสมองเห็นเฟอคอสเป็นเพียงทาสในบ้านและวัตถุทางเพศ หลังจากที่เขาแต่งงานกับเฟอคอส นอกจากเขาจะไม่เคยยกย่องว่าเธอเป็นภรรยาของเขาแล้ว เขายังเขียนตีทำร้ายเธออยู่เป็นประจำ เมื่อเธอหลบหนีเขาไปหาลุงและป้าสะไก้เพื่อหวังที่จะยึดเป็นที่พึ่ง ลุงและป้าสะไก้ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า การกระทำของสามีเป็นสิ่งที่ชอบธรรมและเหมาะสมแล้ว เพราะเขาทำตามบัญญัติในศาสนาอิสลาม ภรรยาที่ดีต้องไม่บ่นเกี่ยวกับเรื่องนี้และยอมเชื่อฟังเขา

“But my uncle told me that all husbands beat their wives, and my uncle’s wife added that her husband often beat her. (...) She replied that it was precisely men well versed in their religion who beat their wives. The precepts of religion permitted such punishment. A virtuous woman was not supposed to complain about her husband. Her duty was perfect obedience.”³⁴

³³ มุฮัมมัด อิมรอน, เธอคือมุสลิมะฮฺ, แปลโดยศิริระ นวนมี, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: อีศลามิคอะเคเดมี, 2541), หน้า 63-64.

³⁴ Nawal El Saadawi, *Woman at Point Zero*, p. 44.

ข้อความที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทั้งลุงและป้าสะใภ้ของเฟอคอสเข้าใจว่า หลักของศาสนาอิสลามอนุญาตให้สามีเขียนตีกรรยาของตนได้ โดยไม่สนใจว่าผู้เป็นภรรยาจะได้รับ ความทุกข์ทรมานและความเจ็บปวดเพียงใด ภรรยามีหน้าที่คอยเชื่อฟังสามีอย่างจงรักภักดี สำหรับสามีของเฟอคอสนั้น เขามีมุมมองในเรื่องของการเขียนตีกรรยาเช่นเดียวกับลุงและป้าสะใภ้ของเฟอคอส แต่เฟอคอสกลับมองเห็นว่า เขาทำร้ายร่างกายเธอ เนื่องจากเขาเขียนตีเธออย่างรุนแรง และปราศจากเหตุผล ทั้งๆที่เธอได้ปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดีตามบัญญัติของศาสนาแล้ว ดังนั้นการกระทำของสามีของเธอจึงเป็นการกดขี่ผู้หญิง จะเห็นได้ว่า สามีของเฟอคอสตีความบัญญัติของศาสนาอิสลามเข้าข้างตนเอง เขาต้องการกำราบเฟอคอสให้รู้สึกกลัวเกรงและไม่กล้าคิดที่จะกอบโกยเงินทองของเขา ด้วยเหตุนี้เองเขาจึงใช้บัญญัติทางศาสนาเป็นข้ออ้างในการเขียนตีเฟอคอส

ตามทัศนะของอิสลาม ผู้หญิงมีความเท่าเทียมกันกับผู้ชายในด้านต่างๆมากมาย อาทิ การยอมรับว่าผู้หญิงและผู้ชายต่างมีความสำคัญต่อชีวิตในการให้กำเนิดมนุษย์ การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม การแสวงหาความรู้และการศึกษา การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม การมีสิทธิในการทำสัญญา ธุรกิจต่างๆ การสืบทอดและแบ่งปันมรดก เป็นต้น³⁵ ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิมอย่างมาก บัญญัติของศาสนาได้กำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ชายและผู้หญิงอิสลามไว้อย่างชัดเจน จากสถานภาพของผู้หญิงอิสลามอาจทำให้ถูกมองว่าได้รับการกดขี่ทางเพศ ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชาย โดยมีหลักศาสนาเป็นเครื่องส่งเสริม ชาวตะวันตกมองว่าผู้หญิงอิสลามตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้ชายในระบอบปีศาจไปเลย หลักของศาสนาอิสลามเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ชาย แต่ผู้หญิงอิสลามเองกลับไม่คิดเช่นนั้น พวกเขาเพียงพอใจในสถานภาพของตนที่เป็นอยู่และปฏิเสธข้อกล่าวหาของตะวันตก อย่างไรก็ตาม ภารกิจที่มิได้หมายความว่าชาวตะวันตกทุกคนจะมีมุมมองแบบเดียวกัน และผู้หญิงอิสลามทุกคนจะคิดเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องตัดสิน อาทิ ความเชื่อทางศาสนา จารีตประเพณี ประสบการณ์ที่ได้รับในเรื่องการถูกกดขี่ทางเพศ การปลดจากอคติทางเพศ การยอมรับความจริง จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติตนระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคมส่วนหนึ่งมาจากทัศนะของศาสนาที่เป็นเครื่องชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่ชาวมุสลิมนั่นเอง

³⁵ ฮัมมูคะฮฺ อับดุลอากีลียฺ, *อิสลามและมุสลิม* แปลโดยอับดุลละอะ อับรู (ปัตตานี: โครงการแปลและเรียบเรียงตำราอิสลาม, 2542), หน้า 246-253.

2.7 บริบททางการเมืองใน *Nervous Conditions*

2.7.1 โรดิเซียใต้กับภาพลักษณ์สองด้านของเจ้าอาณานิคม

ในเรื่อง *Nervous Conditions* เราจะเห็นว่า ย่าของแซมบูซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิงได้เล่าให้เธอฟังถึงวิธีการที่พวกอังกฤษซึ่งเป็นพวกผิวขาวเข้ามาจัดการกับพวกพื้นเมืองในโรดิเซียใต้ เพื่อยึดครองที่ดินทำกินของพวกเขว่า พวกผิวขาวทำที่เข้ามาติดต่อกับพวกพื้นเมือง หลังจากที่สร้างความไว้วางใจให้แก่พวกพื้นเมืองแล้ว จึงใช้วิธีการที่โหดร้ายป่าเถื่อนในการยึดครองดินแดนที่เป็นที่ทำกินของพวกเขา เริ่มตั้งแต่การขับไล่เจ้าของที่ดินดั้งเดิมออกไป รวมไปถึงการเข่นฆ่าทำลายล้างพวกพื้นเมืองเหล่านั้น พวกพื้นเมืองไม่มีโอกาสตอบโต้กับพวกอังกฤษที่ใช้อาวุธปืนที่ทันสมัยมาสังหารพวกของตน และไม่สามารถรู้เท่าทันพวกผิวขาว ในที่สุดดินแดนของพวกพื้นเมืองก็ตกเป็นของพวกผิวขาวอย่างสมบูรณ์ในค.ศ. 1923

นอกจากพวกผิวขาวจะยึดที่ทำมาหากินของพวกพื้นเมืองแล้ว พวกผิวขาวยังแสดงความร้ายกาจของพวกตน โดยการหลอกล่อให้ปู่ของแซมบูและครอบครัวหลงเข้าไปติดกับดักในฟาร์มของพวกผิวขาว การไม่รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของพวกผิวขาวทำให้ปู่ของแซมบูพาครอบครัวไปหาที่ทำกินแห่งใหม่ตามคำบอกเล่าของพวกผิวขาวที่หวังดี เมื่อเขาและคนอื่นๆ ในครอบครัวไปถึงที่นั่นแล้วปรากฏว่า ทั้งตนเองและสมาชิกในครอบครัวต่างก็มีสภาพกลายเป็นทาสของพวกผิวขาวไปเสียแล้ว จะเห็นได้ว่า พวกผิวขาวใช้อำนาจของเจ้าอาณานิคมทำการกดขี่ข่มเหงแย่งชิงที่ทำกินของพวกพื้นเมือง อีกทั้งยังริดรอนสิทธิเสรีภาพโดยการหลอกล่อให้ปู่และครอบครัวไปเป็นทาส การกระทำของพวกผิวขาวแสดงให้เห็นถึงการสร้างความเหลื่อมล้ำทางด้านเชื้อชาติ พวกผิวขาวมีสถานภาพทางชนชั้นในฐานะที่เป็นนาย ส่วนพวกพื้นเมืองตกอยู่ในสถานภาพของทาสรับใช้ที่ไม่มีโอกาสตอบโต้ ความร้ายกาจของพวกผิวขาวทำให้พวกพื้นเมืองเรียกพวกผิวขาวว่าเป็นพวกพ่อมด (Wizards) เนื่องจากพวกผิวขาวอาศัยกลอุบายที่เหมือนกับอำนาจเวทย์มนต์ของพ่อมดมาหลอกล่อให้พวกพื้นเมืองเกิดความไว้นับถือใจนั่นเอง

ในสายตาของย่าพวกพ่อมดหรือพวกผิวขาวแบ่งออกเป็นสองพวกคือ พ่อมดดีและพ่อมดเลว พวกพ่อมดเลวคือพวกที่เข้ามาเข่นฆ่าพวกผิวดำ พร้อมกับแย่งชิงที่ดินทำกินของพวกเขไป นอกจากนี้ยังหลอกล่อให้พวกผิวดำไปทำงานในที่ดินของพวกผิวขาว แล้วใช้วิธีการที่แยบยลทำให้พวกผิวดำกลายเป็นทาสรับใช้ ส่วนพ่อมดดีคือพวกผิวขาวที่มีจิตใจเมตตาโอปอฮ้อมารี ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ด้อยโอกาสที่เป็นพวกผิวดำ พ่อมดดีเหล่านี้ได้แก่พวกมิชชันนารีหรือผู้ที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของตะวันตก ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่พวกผิวดำในรูปแบบที่แตกต่างกันไป

ย่าเล่าให้แถมบุฟังว่าพวกพ่อมดผู้มีน้ำใจตั้งถิ่นฐานอยู่ที่มิชชั่นซึ่งไม่ไกลจากโฮมสเตคเท่าใดนัก ย่าพาบาบาามูกูผู้เป็นลูกของเธอไปขอความช่วยเหลือจากพวกพ่อมดดี ในเวลานั้นบาบาามูกูยังอยู่ในวัยเด็ก ทั้งย่าและเขาค้างก็ได้รับความทุกข์ยากในชีวิต ซึ่งเป็นผลมาจากการถูกพวกพ่อมดเลวทำร้าย

“And then she heard that beings similar in appearance to the wizards but not of them, for these were holy, had set up a mission not too far from the homestead. She walked, with my uncle, with Babamukuru, who was nine years old and wearing a loin cloth, to the mission, where the holy wizards took him in. (...) By night he was educated in their wizardry.”³⁶

ย่าตำหนิในบุญคุณของพวกพ่อมดดีที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเธอและบาบาามูกู เพราะความช่วยเหลือที่พวกเธอได้รับ บาบาามูกูจึงผ่านพ้นชะตากรรมอันเลวร้ายในอดีตมาได้ ในสายตาของย่าพวกพ่อมดดีเป็นผู้ที่น่าศรัทธาเลื่อมใส แต่อย่างไรก็ตาม ย่าก็หลงลืมไปว่าพวกพ่อมดดีก็คือพวกตะวันตกที่เข้ามาในคราบของนักบุญ การให้ความช่วยเหลือแก่ย่าและบาบาามูกูเป็นการกระทำที่เคลือบแคลงและแฝงไว้ซึ่งการใช้อำนาจของตะวันตกมากกดทับพวกเธอ หลังจากที่บาบาามูกูโตขึ้น เขาก็กลับมาช่วยเหลือพวกตะวันตกที่มิชชั่น จะเห็นได้ว่า เขากลายเป็นตัวแทนของตะวันตกไปแล้ว บาบาามูกูกลายเป็นผู้สนับสนุนให้พวกผิวขาวใช้อำนาจของเจ้าอาณานิคมครอบงำพวกของตนเอง ซึ่งก็คือพวกแอฟริกันผิวดำนั่นเอง

2.7.2 ระบบการปกครองภายในประเทศ

ในนวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* เราจะเห็นว่า ตัวละครฝ่ายหญิงผู้เป็นลูกพี่ลูกน้องของแถมบุอย่างนยาซารูสึกอดสูใจ เมื่อตนเองถูกแพทย์ชาวตะวันตกแสดงความเคียดแค้นที่ในความเป็นแอฟริกันผิวดำของเธอ สถานภาพของผู้หญิงพื้นเมือง โชนาและผู้หญิงผิวดำทำให้นยาซาได้รับการปฏิบัติและการรักษาจากแพทย์ชาวตะวันตก เมื่อเธอมีอาการป่วยของโรคกลัวอ้วน (*Anorexia Nervosa*) บาบาามูกูจึงพาเธอไปรับการรักษา ทันทีที่แพทย์ได้พบเธอ เขาบอก่านยาซาแสร้งทำเป็นว่าตนเองป่วย เพราะโรคกลัวอ้วนไม่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นกับชาวแอฟริกัน เนื่องจากโรคกลัวอ้วนนี้เชื่อมโยง

³⁶ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 19.

กับแนวคิดในเรื่องชุดของคำพูดที่ใช้กำกับความสวยของเรือนร่างสตรีซึ่งเป็นของตนเอง³⁷ นอกจากนี้ ตามความเชื่อในวัฒนธรรมโซนา ผู้หญิงโซนาที่มีรูปร่างอ้วนท้วนสมบูรณ์คือผู้หญิงที่มีอันจะกิน ดังนั้นแพทย์ผู้นี้จึงเหมารวมเอาว่าผู้หญิงโซนาทุกคนต้องโปรดปรานการกิน เพื่อจะได้มีรูปร่างอ้วน ซึ่งทำให้แคลุเป็นผู้หญิงที่มีฐานะดีนั่นเอง³⁸ การปฏิเสธที่จะรักษาอาการป่วยของนยาชา ยังแสดงให้เห็นถึงการไร้จรรยาบรรณของอาชีพแพทย์ในตัวของแพทย์คนนี้ ซึ่งเลือกรักษาเฉพาะคนไข้ที่เป็นพวกผิวขาวเท่านั้น

การเหยียดผิวของแพทย์ชาวตะวันตกสะท้อนให้เห็นถึงระบบการปกครองภายในประเทศ พวกผิวขาวสร้างอคติทางเพศและเชื้อชาติระหว่างพวกผิวขาวและพวกพื้นเมือง หลังจากที่อังกฤษเข้าไปตั้งรกรากทำมาหากินในโรดีเซียใต้ อังกฤษนำนโยบายแบ่งแยกผิว (Apartheid) มาใช้ในการปกครองประเทศโดยอนุญาตให้คนผิวขาวซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยจัดตั้งรัฐบาลของตนเองได้ สามารถปกครองตนเองในเรื่องเกี่ยวกับกิจการภายในประเทศ (Self-Governing Colony) ส่วนกิจการต่างประเทศตกเป็นของอังกฤษ ในขณะที่พวกพื้นเมืองมีฐานะเป็นเพียงพลเมืองของประเทศที่อยู่ในอาณานิคมเท่านั้น³⁹ พวกพื้นเมืองถูกกีดกันสิทธิเสรีภาพในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา หรือแม้แต่ด้านศาสนา จะเห็นได้ว่า ระบบแยกผิวก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเชื้อชาติระหว่างพวกผิวขาวและผิวดำ ถึงแม้ว่าพวกผิวขาวจะมีจำนวนน้อย แต่ก็สามารถแสดงพฤติกรรมในเรื่องการเหยียดผิวให้เห็นอย่างชัดเจนในฐานะเจ้าอาณานิคม ส่วนพวกผิวดำต้องทนกลักรู้สึกถึงความเคียดแค้นของพวกเขาในฐานะคนในอาณานิคม

จะเห็นได้ว่า อังกฤษปกครองโรดีเซียใต้แบบอารักขา (Protectorate) คือมีประมุขปกครองแต่อยู่ในความควบคุมของมหาอำนาจ ในเวลานั้นนายเอียน สมิธ (เป็นนายกรัฐมนตรีของโรดีเซียใต้) อังกฤษมองเห็นว่าพวกพื้นเมืองเป็นพวกด้อยพัฒนา ไม่สามารถปกครองประเทศด้วยตนเองได้ อังกฤษต้องการให้พวกพื้นเมืองมีความพร้อมก่อนที่จะมอบเอกราชคืนให้แก่โรดีเซียใต้ และยอมให้พวกผิวดำมีอำนาจในการบริหารประเทศ ดังนั้นรัฐบาลอังกฤษจึงออกพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับสำหรับพวกพื้นเมือง และกำหนดแนวทางของหลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขา นโยบายแบ่งแยกผิวของอังกฤษส่งผลกระทบต่อทางด้านการศึกษาในโรดีเซียใต้ด้วยเช่นกัน

³⁷ โปรดอ่านรายละเอียดใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, *วาทกรรมการพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิชาษา, 2543), หน้า 32.

³⁸ Nervous Conditions [Online]. Available from: <http://www.wmich.edu/dialogues/texts/nervousconditions.html> [2004, May 11]

³⁹ วราภรณ์ จุลปานนท์, “สหประชาชาติกับการได้เอกราชของโรดีเซียใต้,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 1-2.

ในค.ศ.1979 ระบบโรงเรียนถูกแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบแรก สำหรับพวกที่ไม่ใช่ชาวแอฟริกัน และระบบที่สองสำหรับชาวแอฟริกัน ในระบบแรกจะได้รับการดำเนินการด้านการเงินดีกว่าในระบบที่สอง ตัวอย่างของโรงเรียนในระบบแรกคือ โรงเรียนคอนเวนต์ และระบบที่สองคือ โรงเรียนมิชชัน เราจะมองเห็นได้ว่า สภาพของโรงเรียนทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ โรงเรียนคอนเวนต์ซึ่งเป็นของชาวคริสตศักราชโรมันคาทอลิก จัดว่าเป็นโรงเรียนชั้นเลิศที่มีความทันสมัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีระบบการจัดการภายในโรงเรียนที่ดีเยี่ยม ผิดกับโรงเรียนมิชชันของชาวคริสตศักราชโปรเตสแตนต์ที่มีความด้อยกว่าแทบจะทุกๆด้าน ในเรื่อง *Nervous Conditions* จะเห็นได้ว่าแทนบูเองก็มีมุมมองเช่นนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับของค.ศ. 1939 ต้องการให้เด็กผิวขาวที่มีอายุตั้งแต่ 7-15 ปี ได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ในทางตรงกันข้าม หากเป็นเด็กแอฟริกันจะไม่ได้รับการยกเว้น องค์กรของคริสตศาสนาและกลุ่มเอกชนบางกลุ่ม ได้ดำเนินการในเรื่องของการศึกษาเพื่อชาวแอฟริกัน ในช่วงต้นทศวรรษ 1970 มีเด็กนักเรียนแอฟริกันจำนวนเพียง 4 เปอร์เซ็นต์ที่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา จำนวนหนึ่งในสามของนักเรียนในช่วงเวลานั้นหันไปสนใจศึกษาด้านอาชีพ ตามความเป็นจริงแล้วมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เป็นคนผิวขาวและนักธุรกิจ กับพวกเผยแพร่ศาสนา ในเรื่องการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อชาวแอฟริกัน พวกเจ้าหน้าที่และนักธุรกิจต้องการเน้นการศึกษาสายอาชีพ แต่พวกเผยแพร่ศาสนากลับเน้นหนักทางด้านวิชาการ โดยมุ่งไปที่การเฟ้นหาเด็กนักเรียนที่เรียนเก่ง เด็กผู้ชายจะมีโอกาสในด้านการศึกษามากกว่าเด็กผู้หญิง โดยมีเศรษฐกิจและประเพณีของสังคมเป็นเครื่องกำหนด ดังนั้นการสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กผู้หญิงศึกษาเล่าเรียน จึงไม่ผู้จะเป็นประโยชน์สักเท่าไรนัก เพราะเมื่อโตขึ้นผู้หญิงก็จะแต่งงานและย้ายไปอยู่กับครอบครัวของสามี เธอต้องคอยปรนนิบัติสามี ทำงานบ้าน และใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวของสามี จากเหตุผลดังกล่าวทำให้การลงทุนทางการศึกษาจึงเป็นของเด็กผู้ชาย เพราะเงินที่ใช้จ่ายไปกับการศึกษา มาจากน้ำพักน้ำแรงของคนในครอบครัว เมื่อเด็กผู้ชายเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เขาจะมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบต่อทุกคนในครอบครัว อย่างไรก็ตาม หลักสูตรของการศึกษามุ่งเน้นในด้านการฝึกฝนให้เด็กผู้หญิงกลายเป็นภรรยาชาวคริสต์ที่ดีของสามีชาวแอฟริกัน⁴⁰

จะเห็นได้ว่า การที่กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เป็นคนผิวขาวและนักธุรกิจมุ่งเน้นหลักสูตรทางการศึกษาแตกต่างไปจากพวกเผยแพร่ศาสนาเป็นเพราะ เจ้าหน้าที่และนักธุรกิจกลุ่มนี้คำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจที่อังกฤษจะได้รับ เนื่องจากต้องการให้โรดิเซียตีเป็นแหล่งการลงทุนด้านธุรกิจ ดังนั้นจึงต้องเตรียมความพร้อมในด้านธุรกิจให้แก่พวกแอฟริกัน เนื่องจากต้องการใน

⁴⁰ Joyce Moss and Lorraine Valestuk , *World Literature and Its Times: Profiles of Notable Literary Works and the Historical Events That Influenced Them*, pp. 298-299.

ขณะที่พวกเผยแพร่ศาสนาต้องการได้พวกพื้นเมืองที่เรียนเก่งเป็นคริสต์ศาสนิกชนที่มีความรู้ พวกพื้นเมืองเหล่านี้จะได้รับความรู้ทางด้านวิชาการและการอบรมสั่งสอนในเรื่องคริสต์ศาสนา หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วจะช่วยเหลือด้านศาสนา และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพวกมิชชันนารีในการปกครองพวกพื้นเมืองต่อไป

ในเรื่อง *Nervous Conditions* ถึงแม้ว่าแซมบูจะได้รับโอกาสในการศึกษาต่อที่โรงเรียนคอนแวนต์ แต่โอกาสของเธอเป็นโอกาสที่แฝงนัยทางการเมือง เนื่องจากแม่ชีหรือพวกมิชชันนารี ซึ่งเป็นตัวแทนพวกมิชชันนารีได้ใส่ใจกับอนาคตทางการศึกษาของเธออย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่า ในการรับเธอและนักเรียนแอฟริกันผิวดำคนอื่นๆ เข้าไปเรียนต่อที่โรงเรียนคอนแวนต์ แม่ชีจะเลือกเก็บเฉพาะนักเรียนที่เรียนเก่งเท่านั้น เพราะนักเรียนเหล่านี้เป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาด ถ้าหากว่าปล่อยให้เด็กพวกนี้อยู่นอกสายตา พวกเธออาจจะสร้างปัญหาให้แก่พวกมิชชันนารีในอนาคต ดังนั้นจึงต้องรับเข้ามาเป็นพวกมิชชันนารี ที่สำคัญคือพวกมิชชันนารีมีแผนการที่จะกลืนเด็กพวกนี้ให้เป็นพวกตะวันตกโดยการหยิบยื่นความช่วยเหลือทางด้านการศึกษา ซึ่งอยู่ในรูปของการให้ทุนการศึกษา รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในด้านสวัสดิภาพของผู้เรียนแก่เด็กพวกนี้ เมื่อเด็กพวกนี้สำเร็จการศึกษาก็ถือได้ว่ากระบวนการฟอกขาวให้แก่เด็กผิวดำได้เสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ อนึ่ง การช่วยเหลือนักเรียนผิวดำในเรื่องการเรียนขึ้นอยู่กับความประสงค์ของพวกมิชชันนารีว่าจะไปในรูปแบบใด หรือจะให้การสนับสนุนจนถึงระดับใด

แซมบูเล่าถึงวิธีการที่พวกแม่ชีจากโรงเรียนคอนแวนต์คัดเลือกนักเรียนแอฟริกันผิวดำเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนของพวกเธอ พวกแม่ชีทำการทดสอบนักเรียนโดยที่นักเรียนไม่มีโอกาสเตรียมตัวมาก่อน นอกจากนี้พวกแม่ชียังสัมภาษณ์นักเรียนทีละคนอีกด้วย

“They made us write a test, which we thought was unfair because we had not been warned and had not prepared. Mr Sanyati said we should not worry because it was general knowledge and general ability, but this only confused us more. (...)

After the examination the nuns wanted to talk to us. One by one we were ushered in to see them. (...) I thought I should tell them about Babamukuru as well, to show them that my family had a progressive

branch, but they were more interested in my own father and my life on the homestead.”⁴¹

การทดสอบทักษะด้านการเรียนโดยไม่มีกรบอกให้เตรียมตัวล่วงหน้าเป็นเพราะว่า พวกแม่ชีต้องการค้นหานักเรียนที่มีศักยภาพอย่างแท้จริง ถ้าหากว่ามีการบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนทำการทดสอบ จะทำให้นักเรียนมีโอกาสเตรียมความพร้อมโดยการอ่านหนังสือมาล่วงหน้า ดังนั้นนักเรียนจะสามารถเขียนเนื้อหาตามหัวข้อที่พวกแม่ชีกำหนดโดยอาศัยความรู้ที่ไปค้นคว้ามาแล้ว ถ้าหากเป็นเช่นนี้พวกแม่ชีอาจจะได้นักเรียนที่ไม่มีความรู้อยู่ในสมองอย่างแท้จริง แต่จะได้นักเรียนที่มีความรู้ในระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น

นอกจากนี้การพูดคุยกับนักเรียนทีละคนจะช่วยให้แม่ชีมีโอกาสคัดเลือกนักเรียนได้อย่างเต็มที่ เพราะสามารถรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวของนักเรียนได้อย่างตรงไปตรงมา สำหรับแทบทุกคนที่พวกแม่ชีมิได้ให้ความสนใจแก่บามานูครูผู้เป็นลุงของเธอ แต่กลับสนใจครอบครัวของเธอ เพราะว่า พวกแม่ชีต้องการสืบเสาะดูพื้นเพของครอบครัวเธอ การสอบถามถึงพ่อจะช่วยทำให้พวกแม่ชีรู้ถึงความเป็นไปของครอบครัว พวกแม่ชีต้องการเลือกเฉพาะนักเรียนที่เป็นพวกพื้นเมืองที่แท้จริงเท่านั้นเพราะพวกแม่ชีคิดว่าคนพวกนี้เป็นพวกด้อยอารยธรรม การดึงคนพวกนี้เข้ามาเป็นพวกจะทำให้ได้ง่ายกว่าพวกที่มีไซชนพื้นเมืองที่แท้จริง ซึ่งจะมีผลต่อการจัดการและควบคุมพวกผิวดำต่อไป

2.8 บริบททางสังคมและเศรษฐกิจใน *Nervous Conditions*

2.8.1 กลุ่มคนพื้นเมืองกับอาชีพที่สร้างรายได้

ในนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* จะเห็นได้ว่า นวนิยายเรื่องนี้มีเนื้อหาที่น่าเสนอเกี่ยวกับพวกโซนา ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองในโรดีเซียใต้ และตัวละครส่วนใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องก็เป็นตัวละครที่เป็นพวกโซนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงสังคมของพวกโซนา (Shona) ซึ่งถือว่าเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ โดยประมาณร้อยละ 79 เป็นชนเผ่าโซนา (Shona) ที่เหลือเป็นพวกนเดเบเล

⁴¹ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 177.

(Ndebele) และพวกพืชชาวที่เป็นคนกลุ่มน้อย ชนเผ่าโซนาแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆได้อีกมากมาย อาทิ Bargwe, Buja, Duma, Chikunda, Korekore, Manyika Ndau, Tonga, Zezuru⁴² ที่มาของชื่อโซนาที่ยังไม่มีใครทราบแน่ชัด อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวยุโรปที่ทำการปกครองโรดีเซียได้ในสมัยที่โรดีเซียได้ยังคงเป็นอาณานิคมของตะวันตก พวกตะวันตกได้เหมารวมเรียกชื่อชนพื้นเมืองพวกนี้ว่าโซนา จากการแบ่งแยกพวกโซนาออกเป็นกลุ่มย่อยทำให้มองเห็นว่า พวกโซนา กลุ่มย่อยเหล่านี้ต่างอาศัยอยู่ในพื้นที่ของโรดีเซียได้ โดยแยกจากกันต่างหาก อาทิ พวก Korekore อาศัยอยู่ทางภาคเหนือ พวก Zezuru อาศัยอยู่บริเวณรอบๆ Salisbury พวก Manyika อาศัยอยู่ทางตะวันออก พวก Ndau อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ พวก Kalaga อาศัยอยู่บริเวณตะวันตก ส่วนพวก Karanga อาศัยอยู่ทางภาคใต้⁴³ พวกโซนาใช้ภาษาโซนาหรือชิโซนา (Chishono) ในการติดต่อสื่อสารกัน ภาษาโซนาเป็นภาษาดั้งเดิมของโรดีเซียได้ โดยจัดเป็นกลุ่มภาษาของพวกชนเผ่าบันตู (Bantu) ทางตอนใต้ของแอฟริกา ซึ่งพูดภาษาๆหนึ่งของภาษาโซนา ภาษาโซนาถือเป็นภาษาราชการเหมือนกับภาษาเดเนเลและภาษาอังกฤษ⁴⁴

พวกโซนาประกอบอาชีพกสิกรรมโดยการปลูกพืชเพื่อการบริโภค และขายเป็นสินค้าทางการเกษตร ข้าวโพดคือพืชหลักของพวกโซนา นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชชนิดอื่นๆด้วย เช่น ลูกเดือย ข้าวฟ่าง ข้าวเจ้า มันสำปะหลัง เป็นต้น พวกโซนาเลี้ยงสัตว์หลายชนิด เช่น วัว ควาย แกะ และไก่ ฯลฯ โดยส่วนใหญ่แล้วพวกโซนามีฐานะยากจน การเกษตรแบบยังชีพไม่สามารถสร้างรายได้ให้พอเพียงแก่ครอบครัว พวกเขาต้องพึ่งพาธรรมชาติ หน้าที่หลักในการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นของผู้ชายโซนาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงโซนาสามารถช่วยหัวหน้าครอบครัวหารายได้โดยการประกอบอาชีพด้านกสิกรรมเช่นเดียวกัน พวกลูกๆทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงมีโอกาสเรียนรู้งานอาชีพของครอบครัวโดยการช่วยพ่อแม่ทำการเกษตร นอกจากนี้ผู้หญิงโซนายังขายเครื่องปั้นดินเผาและตระกร้าสานด้วยมือ ซึ่งเป็นงานที่มาจากฝีมือของคนในครอบครัวนั่นเอง⁴⁵

⁴² George Thomas Kurian, *Glossary of the Third World: Words for Understanding Third World Peoples & Cultures*. (New York: Facts On File, 1989, p. 240.

⁴³ R. Kent Rasmussen. *Historical Dictionary of Rhodesia/Zimbabwe*, p. 298.

⁴⁴ The African American Registry: The Shona People, a Soul in Africa! [Online]. 2005. Available from: http://www.aaregistry.com/african_american_history/2557/The_Shona_people_a... [2005, July 10]

⁴⁵ Shona People [Online]. 2005. Available from: <http://www.uiowa.edu/~africart/toc/people/Shona.html> [2005, October 7]

แดนกาเรมกาผู้เขียนนวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* ได้บรรยายถึงรายได้ทางเศรษฐกิจของครอบครัวแอมบูผู้เป็นตัวละครเอกหญิงในนวนิยายเรื่องนี้ให้ผู้อ่านมองเห็นอย่างชัดเจนว่า ความอยู่รอดของทุกคนในครอบครัวขึ้นอยู่กับกรกสิกรรม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกทุกคน แม่ของแอมบูใช้เวลาอยู่นอกบ้านกับการเพาะปลูกและดูแลพืชผัก นอกเหนือจากการเป็นแม่บ้านผู้มีหน้าที่ปรุงอาหารและทำงานบ้าน พวกลูกๆ ต่างพากันช่วยพ่อแม่ทำงานตามกำลังและความสามารถของตนเอง แอมบูเล่าให้ผู้อ่านฟังเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของแม่ นอกเหนือจากงานบ้านว่า แม่ของเธอต้องออกไปรดน้ำผักที่ตนเองปลูกไว้ในสวน ส่วนเธอมีหน้าที่เลี้ยงสัตว์

“(...), my mother decided to water her vegetables- rape, covo, tomatoes, derere and onions-which she grew on a plot that had been my grandmother’s, ... We walked from the fields together, my mother and I, with the cattle, until we reached the vegetable garden, where we parted, she to her watering, I to the homestead, the cattle-whip in my hand but unused because the animals were as eager to be home as I was.”⁴⁶

ทั้งแอมบูและแม่ช่วยกันทำงานในสวนผักอย่างแข็งขัน นอกเหนือจากการปลูกผักแล้ว แอมบูยังมีหน้าที่เลี้ยงสัตว์อีกด้วย จะเห็นได้ว่า งานปลูกผักและเลี้ยงสัตว์เป็นงานที่สร้างรายได้หลักให้แก่ครอบครัวของเธอ

2.8.2 ผู้หญิงโชนากับสถานภาพที่เป็นรองผู้ชาย

ในนวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* แดนกาเรมกาชี้ให้ผู้อ่านมองเห็นอคติทางเพศระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคมพื้นเมืองโชนาด้วยตนเอง ดังที่ปรากฏในครอบครัวของแอมบู พ่อของแอมบูสนับสนุนฮาโมผู้เป็นลูกชายคนเดียวของเขาให้ศึกษาต่อในระดับสูง ครั้นเมื่อแอมบูแสดงความต้องการที่จะศึกษาต่อเหมือนอย่างพี่ชายของเธอ พ่อของเธอกลับปฏิเสธที่จะให้การสนับสนุนเธอ มีหน้าซ้ำๆ เขากลับบอกให้เธอเรียนรู้เรื่องงานครัวเรือนซึ่งเป็นงานของผู้หญิงจากแม่ของเธอ การที่พ่อปฏิเสธความต้องการของแอมบูเป็นเพราะว่า เขามองไม่เห็นประโยชน์จากการสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ลูกผู้หญิงแม้แต่หนึ่ง

⁴⁶ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 8.

ในสังคมโซนาผู้ชายมีความหมายต่อครอบครัวมากกว่าผู้หญิง เราจะสังเกตเห็นได้จากการปลูกฝังประเพณีการสืบสกุลให้แก่ชนรุ่นหลัง พ่อแม่จะให้ความสำคัญแก่ลูกชายโดยการสนับสนุนด้านการศึกษา ส่วนลูกสาวจะถูกกีดกันมิให้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับสูง เพราะลูกชายมีหน้าที่ดูแลครอบครัวต่อจากพ่อ ในขณะที่ลูกสาวต้องอยู่ในความดูแลของสามีหรือพี่น้องที่เป็นผู้ชาย ถ้าหากเธอมิได้แต่งงาน จะเห็นได้ว่า พวกโซนาให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวอย่างมาก สำหรับผู้หญิงที่มีโอกาสได้แต่งงาน พวกเธอต้องวางตนให้อยู่ในสถานภาพที่เป็นรองสามี หลังจากแต่งงานแล้ว ซึ่งสถานภาพเช่นนี้มีมาตั้งแต่ในอดีต โดยภายหลังการแต่งงานภรรยาต้องทำงานบ้านตามภาระหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน พวกเธอต้องหุงหาอาหารให้สามีและสมาชิกในครอบครัวรับประทาน อบรมเลี้ยงดูลูกของเธอ ทำงานบ้านทุกอย่าง รวมทั้งช่วยงานด้านเกษตรกรรมเพื่อช่วยสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว

การให้ความสำคัญแก่ลูกชายมากกว่าลูกสาวในครอบครัวพื้นเมืองโซนาปรากฏอย่างชัดเจนอยู่ในครอบครัวของแอมบู เมื่อบามานูกรูผู้เป็นพี่ชายของพ่อของแอมบูหยิบยื่นโอกาสทางการศึกษาให้แก่ฮาโมผู้เป็นลูกชายคนโตของครอบครัวของแอมบู พ่อของแอมบูก็ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ แต่เมื่อแอมบูบอกพ่อของเธอว่า เธอเองก็ต้องการที่จะมีโอกาสได้เรียนต่อเหมือนอย่างพี่ชายของเธอ พ่อของเธอกลับกีดกันโอกาสนั้น โดยการบอกให้เธอใส่ใจกับเรื่องงานครัวเรือนแทนที่จะไปสนใจกับการศึกษาเล่าเรียน พ่อของแอมบูต้องการให้เธอเรียนรู้เกี่ยวกับงานของผู้หญิง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับลูกผู้หญิงที่จะต้องฝึกฝนเรียนรู้เรื่องการบ้านการเรือนก่อนที่จะแต่งงานและย้ายไปอยู่กินกับสามี *"Can you cook books and feed them to your husband? Stay at home with your mother. Learn to cook and clean. Grow vegetables."*⁴⁷ การเรียนรู้งานของผู้หญิงจากแม่เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่แอมบูก่อนที่จะแต่งงานเพื่อว่าเมื่อเธอไปอยู่กินกับสามีแล้ว เธอจะได้ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ของภรรยา และไม่ได้รับการตำหนิหรือติฉินนินทา พ่อแม่ของแอมบูมองเห็นว่างานของผู้หญิงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความหมายสำหรับแอมบูมากกว่าการศึกษาเล่าเรียน เพราะการเรียนรู้ด้านวิชาการเป็นหน้าที่ของผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวที่จะศึกษาเล่าเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว เนื่องจากผู้ชายจะทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว เมื่อแอมบูแต่งงานไปแล้วจะเห็นได้ว่า ความอยู่รอดของเธอขึ้นอยู่กับสามี ดังนั้นสามีจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อครอบครัวอย่างมาก หน้าที่ของแอมบูคือการเอาอกเอาใจสามีโดยการเรียนรู้วิธีประกอบอาหารให้เอร็ดอร่อย การทำความสะอาดบ้านเรือน การปลูกพืชผักเพื่อช่วยสร้างเสริมรายได้ทางการเกษตรให้แก่สามี จะเห็นได้ว่า แอมบูจะต้องแบกรับภาระภายในบ้านทั้งหมดในฐานะของภรรยา ส่วนสามีของเธอจะรับผิดชอบเรื่องการเกษตร หรืออาจจะประกอบ

⁴⁷ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 15.

อาชีพอื่นเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ถ้าหากว่าเขาได้รับการศึกษาในระดับสูงเหมือนกับพี่ชายของเธอ

2.9 บริบททางวัฒนธรรมใน *Nervous Conditions*

2.9.1 ประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิม

ชนพื้นเมืองโซนามีประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิมที่สำคัญต่าง ๆ มากมาย ประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของพวกโซนาดังที่ปรากฏให้เห็นในนวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* ประเพณีการแต่งงานเป็นประเพณีที่พวกโซนาถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก ผู้หญิงโซนาที่มีโอกาสได้เข้าพิธีแต่งงาน จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานกับสามีอย่างถูกต้องตามประเพณี โดยปกติเมื่อผู้หญิงคนใดพร้อมที่จะแต่งงาน ผู้ชายที่จะมาสู่ขอผู้หญิงจะเตรียมสินสอดให้แก่พ่อแม่ฝ่ายผู้หญิงที่จะเป็นเจ้าสาวเพื่อเป็นการรับประกันว่า เธอจะมีความอุดมสมบูรณ์และซื่อสัตย์ต่อสามี ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินสมบัติของสามี ส่วนเจ้าบ่าวจะได้รับสิทธิในการครอบครองเรือนร่างของเจ้าสาว ตลอดจนลูกที่จะเกิดมาในฐานะที่เป็นแรงงานของครอบครัวต่อไปในอนาคต⁴⁸ สินสอดที่นำมามอบให้มักจะเป็นเงินและฝูงวัวควาย ซึ่งมีจำนวนมากน้อยตามฐานะของเจ้าสาว ยิ่งเจ้าสาวเป็นผู้ที่มีฐานะมากเท่าไร จำนวนเงินและวัวควายก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น อนึ่ง สินสอดที่เป็นวัวควายนั้น ถ้าเจ้าบ่าวไม่สามารถหามาได้ก็อาจเปลี่ยนเป็น แกะ แพะ หรือ จอบ ซึ่งเป็นเครื่องมือทำมาหากินทางการเกษตร⁴⁹ สำหรับผู้หญิงที่ไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานจะไม่มีโอกาสเรียกสินสอดในราคาสูงจากฝ่ายชาย อีกทั้งยังทำให้ครอบครัวของตนเองได้รับการดูถูกจากผู้อื่น

ครอบครัวของแม่ต้องพบกับความอับอายถึงสองครั้ง เนื่องจากแม่ของแซมบูไม่ได้เข้าร่วมพิธีแต่งงานกับพ่อ แซมบูเล่าว่า แม่ของเธอมิมีโอกาสพบกับพ่อเมื่อตอนที่เขาไปเยี่ยมญาติในหมู่บ้านของแม่ ทั้งสองลักลอบได้เสียกันจนกระทั่งแม่ตั้งครรภ์ การกระทำของแม่ทำให้ตาอับอายขายหน้าไปทั่วหมู่บ้าน เนื่องจากการไม่รักษานวลสงวนตัวของแม่ มีหน้าจู้จู้เสียผู้เป็นน้ำของแซมบูก็ล่าสอนทางเพศ เธอมักจะนอนกับผู้ชายไม่เลือกหน้า เพียงเพื่อให้ได้เงินทองและแสงหา

⁴⁸ Joyce Moss and Lorraine Valestuk, *World Literature and Its Times: Profiles of Notable Literary Works and the Historical Events That Influenced Them*, pp. 298.

⁴⁹ R. Kent Rasmussen. *Historical Dictionary of Rhodesia/Zimbabwe*, p. 157.

ความสะดวกสบายให้แก่ชีวิตเท่านั้น ความลำเอียงทางเพศของลูเซียทำให้เธอหมดโอกาสเรียกร้องสินสอดจากผู้ชาย อีกทั้งยังทำให้ตาและทุกคนในครอบครัวได้รับการดูถูกเหยียดหยามจากคนในหมู่บ้านแห่งนี้

“It was unfortunate that it happened this way because, under these circumstances, my grandfather could not claim a very high bride-price for his daughters and so my mother’s marriage did not improve her family’s condition very much.”⁵⁰

แม่ของเทมบูทำให้ตาไม่สามารถเรียกร้องสินสอดจากพ่อในราคาสูงได้ เพราะแม่ยอมตกเป็นเมียของพ่อโดยที่ไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณีของพวกโซนา จะเห็นได้ว่าพวกโซนาให้ความสำคัญกับความประพฤติของผู้หญิงเป็นอย่างมาก ผู้หญิงที่ทำตัวลำเอียงทางเพศ จะได้รับการดูถูกเหยียดหยาม กลายเป็นที่หัวเราะของผู้อื่น ส่วนผู้หญิงที่ได้เข้าร่วมพิธีแต่งงานจะได้รับการยกย่องและกล่าวขวัญถึงจากคนในชุมชน ทำให้สถานภาพของครอบครัวฝ่ายหญิงดีขึ้น

ประเพณีการครองเรือนถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญสำหรับผู้หญิงโซนาอย่างยิ่ง หลังจากที่ถูกผู้หญิงพื้นเมืองแอฟริกันผ่านช่วงชีวิตที่เป็นวัยรุ่นมาแล้ว ญาติผู้หญิงฝ่ายพ่อผู้เป็นอาหรือป้าจะสอนเรื่องราวเกี่ยวกับการแต่งงาน และการครองเรือน รวมทั้งกลวิธีที่จะทำให้สามีโปรดปราน เมื่อพวกเขาให้กำเนิดทายาท ผู้เป็นแม่จะสอนให้พวกเขาเข้าถึงวิญญาณของบรรพบุรุษฝ่ายแม่ เพื่ออ่อนวอนขอให้วิญญาณเหล่านั้นคุ้มครองพวกเขาให้ประสบแต่ความอุดมสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงจะถูกสอนให้ตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกเพื่อครอบครัวของสามี และการทำงานในไร่นาของเขา ถ้าหากว่าผู้หญิงคนใดล้มเหลวทั้งสองอย่าง โดยเฉพาะถ้าเธอเป็นหมัน สามีของเธออาจจะหาภรรยาอื่น หรือไม่ก็ส่งเธอกลับไปยังบ้านของพ่อแม่ของเธอ และแล้วชีวิตของเธอก็จะจมอยู่กับความทุกข์ ถ้าหากเธอสามารถให้กำเนิดลูกได้หลายคนและเป็นเพศชาย เธอก็จะมีสถานภาพในครอบครัวดีขึ้น ครั้นพอลูกของพี่ชายหรือน้องชายของเธอแต่งงาน เธอจะมีบทบาทสำคัญในการแต่งงานของพวกเขา และกลายมาเป็นผู้ปกครองของครอบครัวที่สร้างขึ้นใหม่เหล่านี้ เมื่อเธอกลายเป็นย่า เธอจะมีสถานภาพสูงสุดตามข้อกำหนดในวัฒนธรรมพื้นเมือง อย่างไรก็ตามก็ตามผู้หญิงแอฟริกันพื้นเมืองต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ถ้าหากเธอคบชู้ ฝ่ายสามีก็มีสิทธิที่จะหย่าร้างได้ แต่ถ้าฝ่ายสามีคบชู้เสียเอง เรื่องดังกล่าวจะไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่

⁵⁰ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 125.

จากการที่พวกผิวขาวยึดที่ดินทำกินของพวกเขาพื้นเมืองโซนา ผู้ชายพื้นเมืองในชนบทจึงต้องอพยพจากหมู่บ้านไปทำมาหากินที่อื่น ผู้หญิงที่เป็นภรรยาต้องตัดสินใจกับเส้นทางชีวิตของตนเอง บางคนได้รับการอุปถัมภ์จากพี่ชายของสามีซึ่งเข้ามาจัดการดูแลเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของหลานชายผู้เป็นทายาทของครอบครัว หลายปีผ่านไป ถ้าหากสามียังคงไม่กลับมาบ้าน พวกเขาจะต้องยังคงซื้อสัตย์ต่อพวกเขา เมื่อพวกเขากลับมาแล้วและปรากฏว่านอกใจพวกเขา พวกเขาจะต้องปฏิบัติตามประเพณีอย่างหนึ่งคือ ผู้ที่นอกใจภรรยาต้องเรียกภรรยาออกมานอกบ้าน แล้วสารภาพเรื่องการคบชู้ของตนเองก่อนที่เขาจะพบกับลูก ตามความเชื่อมีว่า ถ้าหากเขาไม่ยอมสารภาพ เขาอาจจะได้รับความเจ็บป่วยหรืออาจจะถึงแก่ความตายได้ หลังจากที่เขาสารภาพแล้ว ภรรยาจะต้องยอมรับคำสารภาพนั้นและยกโทษให้แก่เขาด้วย⁵¹ จะเห็นได้ว่า ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศ ระหว่างผู้หญิงแอฟริกันพื้นเมืองและสามีของเธอ โดยที่สามีจะเป็นผู้ได้เปรียบ ส่วนภรรยาตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

วัฒนธรรมโซนาให้ความสำคัญในเรื่องการสืบเชื้อสายของครอบครัวทางฝ่ายสามี ซึ่งเป็นทายาทที่สืบทอดมาจากตระกูลของบรรพบุรุษ ตามลำดับชั้นของความสัมพันธ์ทางครอบครัวในสังคมโซนา พวกโซนาจะให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติของฝ่ายชาย ซึ่งก็คือฝ่ายเจ้าบ้านนั่นเอง ฝ่ายชายและภรรยา รวมทั้งผู้ที่ยังไม่ได้แต่งงาน มักจะอาศัยอยู่ในชายคาบ้านหลังเดียวกันกับบ้านของฝ่ายชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว

ภายหลังการแต่งงาน ภรรยาจะออกจากบ้านของตนเองเพื่อย้ายไปอยู่กับครอบครัวของสามี หรืออาจจะไปอาศัยอยู่ใกล้ๆกับครอบครัวของฝ่ายสามีก็ได้ ภายใต้การสืบสกุลจะถือเอาสิทธิทางฝ่ายบิดา กล่าวคือ ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจอยู่เหนือภรรยาและลูกๆของตน รวมทั้งน้องชาย ลูกและหลานของน้องชายด้วย สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องให้ความเคารพยำเกรงต่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวอย่างเคร่งครัด สำหรับผู้ที่อยู่ในฐานะภรรยา ภายหลังการแต่งงานเธอจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของสามี ในสังคมของแอฟริกาทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ การตกอยู่ในอำนาจของสามีจะค่อยเป็นค่อยไป และผู้หญิงจะถูกนับรวมเข้าเป็นสมาชิกของสกุลฝ่ายชาย⁵²

⁵¹ A.K.H. Weinrich, *Mucheke: race, status and politics in a Rhodesian Community*, (Paris: Unesco, 1976), pp. 138-139.

⁵² *Tsitsi Dangarembga & Nervous Conditions*, [Online].2005. Available from: <http://web.cocc.edu/cagatucci/classes/hum211/CoursePack/dangarembga.htm> [2005, February 3]

ในครอบครัวของแทมบู พ่อของแทมบูไม่สามารถอยู่ในตำแหน่งของหัวหน้าครอบครัวได้ เนื่องจากความยากจนและความไม่เอาไหนของเขาเอง ดังนั้นภาระในการปกครองดูแลสมาชิกในครอบครัวทั้งหมดจึงตกอยู่กับพี่ชายของเขาชื่อบาบามูกู ผู้ซึ่งเป็นลุงของแทมบูนั่นเอง จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นพ่อหรือลุงของแทมบูก็ตาม พวกเขาคือผู้ที่มีสิทธิในการทำหน้าที่ปกครองดูแลครอบครัวของแทมบู มิใช่แม่หรือญาติพี่น้องฝ่ายแม่ทั้งสิ้น

บาบามูกูใช้อำนาจของความเป็นผู้นำครอบครัวกำหนดชะตาชีวิตให้กับแทมบู เมื่อเขาต้องการให้เธอไปอาศัยอยู่กับเขาที่มิซซันเพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และทำหน้าที่สืบทอดในเรื่องการเรียนหนังสือแทนพี่ชายที่เสียชีวิตลง เขาจึงเอ่ยปากพูดเรื่องนี้กับพ่อแม่ของเธอ “(...) *Erthis girl-heyo, Tambuzai-must be given the opportunity to do what she can for the family before she goes into her husband's home.*”⁵³ เมื่อบาบามูกูเอ่ยปากออกมา มันเป็นไปได้ที่ความต้องการของเขาจะได้รับการปฏิเสธ เขารู้ดีว่าพ่อของแทมบูต้องยินยอมให้แทมบูไปอาศัยอยู่กับเขาอย่างแน่นอน

พิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ชนพื้นเมืองโซนาให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ในนวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* มีพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับต้อนรับญาติพี่น้องคนสำคัญ ซึ่งได้แก่พิธีล้างมือ พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อต้อนรับญาติพี่น้องผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของตระกูล ผู้ที่อายุน้อยจะเตรียมภาชนะบรรจุน้ำไว้สำหรับการล้างมือ จากนั้นจึงเชิญญาติพี่น้องทั้งหลายมาชุมนุมกัน พิธีจะเริ่มขึ้นโดยผู้ที่เตรียมภาชนะนั้นจะนั่งคุกเข่าลงตรงหน้า แล้วส่งภาชนะที่บรรจุน้ำให้แก่ผู้ที่อาวุโสที่สุดในกลุ่มเพื่อทำการล้างมือ จากนั้นบุคคลอื่นที่อาวุโสน้อยกว่าจะล้างมือของตนเองตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การล้างมือนี้จะเริ่มต้นทางผู้อาวุโสฝ่ายชายก่อน และดำเนินเรื่อยไปจนกระทั่งเสร็จสิ้นทุกคน แล้วจึงค่อยมาเริ่มต้นทางผู้อาวุโสฝ่ายหญิงบ้าง⁵⁴ จะเห็นได้ว่า พิธีดังกล่าวมีขึ้นเพื่อแสดงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่ และสัมพันธ์กับการปกครองของครอบครัวตามลำดับชั้น

2.9.2 ความเชื่อดั้งเดิมกับคริสต์ศาสนา

ในนวนิยายเรื่อง *Nervous Conditions* เราจะมองเห็นความเชื่อดั้งเดิมของพวกพื้นเมืองโซนาที่ผสมผสานกับคริสต์ศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมดังกล่าวได้แก่ ความเชื่อในเรื่องของสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ พวกเขาเชื่อว่าอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัว อาจจะมีสาเหตุมาจาก

⁵³ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 56.

⁵⁴ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, pp. 40-41.

อำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติก็ได้ วิธีรักษาอาการเจ็บป่วยดังกล่าวต้องอาศัยหมอผีประจำหมู่บ้านมาช่วยทำการรักษา แคมบูเล่าให้ผู้อ่านฟังเกี่ยวกับความเชื่อของพ่อในเรื่องสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติว่าหลังจากที่แคมบุดโซ (Dambudzo) ผู้เป็นน้องชายของเธอมีอาการท้องร่วงติดต่อกันหลายวัน พ่อของเธอเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่านางพยาบาลบอกว่าแคมบุดโซอาจจะติดเชื้อโรคจากหัวนมของแม่ แต่เขากลับคิดว่าอาการเจ็บป่วยดังกล่าวของลูกชายคนนี้น่าจะมาจากอำนาจลึกลับของผู้ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือกล่าวอย่างง่ายก็คือ ภูติผีปีศาจนั่นเอง ภูติผีปีศาจตนใดตนหนึ่งอาจจะเกิดความไม่พอใจกับการกระทำของคนในครอบครัวแคมบู และหาทางกลั่นแกล้งหรือบันดาลให้เกิดเรื่องเลวร้ายกับครอบครัวของแคมบู ดังนั้นพ่อของแคมบูจึงตั้งใจที่จะพาภรรยาของเขาไปหาหมอผี เพื่อให้ปิดเป่าอำนาจลึกลับออกไปจากภรรยาของเขา

"Dambudzo developed diarrhoea, a horrendous watery stool that ran and ran. My mother said that he would die, ... My father was truly frightened and spent the few precious cents that he reserved for his beer on the bus-fare to the mission. When he came back he told us that the nurses thought my mother was bottle-feeding and that the diarrhoea had been caused by an insanitary teat.

*He thought the best thing to do was to take my mother to a medium. He knew a good one in the next village, but I was against it."*⁵⁵

แคมบูไม่เห็นด้วยกับความคิดของพ่อที่จะพาแม่ของเธอไปรับการรักษากับหมอผีในหมู่บ้านถัดไป เพราะเธอคิดว่าการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องคือการรีบพาน้องชายของเธอไปรับการรักษาย่างถูกวิธี ซึ่งก็คือการรักษาด้วยแพทย์เท่านั้น มิฉะนั้นอาจจะสายเกินไปถ้าหากปล่อยให้พี่น้องชายของเธอต้องนอนป่วยอยู่กับการท้องร่วง แล้วไปรักษาแม่ของเธอแทน อย่างไรก็ตาม ความเชื่อของพ่อของแคมบูที่ปรากฏอยู่ให้เห็นบอกให้ผู้อ่านรู้ว่า พวกพื้นเมืองโซนา ยังคงยึดมั่นอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมที่แฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา

ถึงแม้ว่าความเชื่อดั้งเดิมยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของพวกเขาพื้นเมืองก็ตาม ในเวลาเดียวกันพวกเขาก็ได้รับอิทธิพลจากคริสต์ศาสนาของพวกเขาตะวันตก ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของพวกเขาเช่นเดียวกับความเชื่อดั้งเดิม หลังจากที่โรดีเซียได้ตกเป็นอาณานิคม

⁵⁵ Tsitsi Dangarembga, *Nervous Conditions*, p. 184.

ของอังกฤษแล้ว ศาสนาคริสต์เข้ามามีบทบาทต่อพลเมืองของประเทศอย่างมาก เนื่องจากพวกผิวขาวได้นำศาสนาคริสต์มาเชื่อมโยงกับการปกครองประเทศ ในโรดีเซียได้ ศาสนาคริสต์ที่ผู้คนนับถือกันมากได้แก่ นิกายโรมันคาทอลิก นิกายโปรเตสแตนต์ และนิกายชินครีตล ศาสนาคริสต์มีหลักคำสอนที่สำคัญคือ หลักข้อเชื่อไนเซียซึ่งเป็นหลักข้อเชื่อเดียวที่ทุกคริสตจักรยอมรับ⁵⁶ นอกจากนี้ยังมีพระบัญญัติ 10 ประการจากพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับดั้งเดิมที่เป็นหลักปฏิบัติสำหรับชาวคริสต์⁵⁷ พวกเด็กนักเรียนซึ่งเป็นกำลังของประเทศถูกกำหนดให้เรียนคริสต์ศาสนา ทุกวัน อาชีพนักเรียนต้องศึกษาพระคัมภีร์ไบเบิลและไปเข้าโบสถ์ของชาวคริสต์ มีโรงเรียนของชาวคริสต์หลายแห่งเปิดรับนักเรียนแอฟริกันผิวดำให้เข้าศึกษาต่อ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความรักในศาสนาคริสต์ ซึ่งจะทำให้เป็นการง่ายสำหรับพวกผิวขาวที่จะเกลี้ยกล่อมพวกผิวดำให้เชื่อฟัง และยอมตกอยู่ในอำนาจแห่งการครอบงำ เมื่อพวกผิวดำได้รับการซึมซับแนวคิดหรือหลักคำสอนทางศาสนาแล้ว พวกเขาก็จะเกิดสำนึกร่วมแห่งความเป็นพวกพ้องในศาสนาเดียวกัน และแล้วพวกผิวขาวจะอาศัยความสำนึกร่วมของพวกผิวดำให้เป็นประโยชน์สำหรับพวกของตนเอง ทุกรูปแบบ พวกผิวขาวมีกลวิธีที่หลากหลายในการปลูกฝังความรู้สึกและจิตสำนึกในเรื่องของความจงรักภักดีต่อตะวันตกให้แก่พวกผิวดำ โดยอาศัยศาสนาเป็นสื่อกลาง อาทิ การหยิบยื่นโอกาสในเรื่องการศึกษาต่อให้แก่พวกผิวดำ มีหน่วยงานและองค์กรทางศาสนาของตะวันตกจำนวนมาก ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนผิวดำได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลของพวกมิชชันนารี อาทิ โรงเรียนคอนเวนต์ หลังจากที่นักเรียนเหล่านี้สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็จะกลับมาช่วยเหลือพวกมิชชันนารีทำงานในหน่วยงานและองค์กรทางศาสนาที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาแก่พวกตน ดังนั้นพวกนักเรียนผิวดำจึงกลายเป็นตัวแทนของพวกผิวขาว จะเห็นได้ว่าวิธีการนี้จะทำให้พวกผิวขาวได้พวกผิวดำมาเป็นพวกพ้องของตนเองโดยอัตโนมัติ และเป็นการดำเนินการที่แยบยล โดยที่พวกผิวดำไม่รู้ตัวเลยว่า ในเวลานี้พวกของตนได้ตกเป็นเครื่องมือของพวกผิวขาวไปแล้ว นอกจากนี้พวกมิชชันนารียังเสนอตัวเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ด้อยโอกาส เช่น พวกผู้หญิงชนบทที่หนีออกจากบ้าน เป็นต้น หลังจากที่พวกมิชชันนารีหยิบยื่นความช่วยเหลือไปให้คนเหล่านี้แล้ว พวกเธอจะเกิดความสำนึกในบุญคุณและหันมาอุทิศตนเองให้กับหน่วยงานหรือองค์กรทางศาสนาของตะวันตกต่อไป

⁵⁶ ไปรคศึกษาเพิ่มเติมจาก กองคริสเตียนศึกษา, *หลักสำคัญของคริสต์ศาสนา*: “จดไว้เพื่อท่าน ฉบับแก้ไข (กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์, 2514), หน้า 99.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121-122.